

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Sociálně patologické jevy v rodině

Marie Hejduková

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Akademický rok 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Marie Hejduková

obor Veřejná správa a regionální rozvoj nav.- Litoměřice

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 17 odst. 2 určuje tuto diplomovou práci.

Název práce: **Sociálně patologické jevy v rodině**

Osnova diplomové práce:

0. Úvod
1. Cíl práce a metodika
2. Právní úprava sociálně patologických jevů v legislativě ČR
3. Druhy sociálně patologických jevů vyskytujících se v rodině
4. Příčiny sociálně patologických jevů v rodině
5. Následky sociálně patologických jevů v rodině
6. Prevence a boj proti sociálně patologickým jevům v rodině
7. Institucionální pomoc obětem
8. Ekonomický dopad sociálně patologických jevů na život rodiny
9. Návrhy na možná řešení a eliminaci sociálně patologických jevů v rodině
10. Závěr
11. Seznam použitých zdrojů
12. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 60 - 80 stran

Doporučené zdroje:

Antl, M. Jak na gaunery. 1.vyd. Praha: Prostor, 2008. 136 s. ISBN 978-80-7260-188-2

Univerzita Palackého v Olomouci. Násilí páchané na dětech. 1.vyd. Olomouc: 2006. 73 s. ISBN 80-244-1430-9

Mufson, S. Kranzová, R. O týrání a zneužívání. Přel. E. Hauserová 1.vyd. Praha: NLN, 1996. 131 s. Přel. z: Straight Talk About Child Abuse. ISBN 80-7106-194-8

Vaničková, E. a kol. Násilí v rodině. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1995. 64 s. ISBN 80-7184-008-4

Vaničková, E. a kol. Sexuální násilí na dětech. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. 118 s. ISBN 80-7178-286-6

Tošnerová, T. Špatné zacházení se seniory a násilí v rodině. 2.vyd. Praha: 1997. 220 s. ISBN 80-238-9505-2

Voňková, J. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 1.vyd. Praha: profem, 2003. 194 s. ISBN 80-239-2106-1

MPaSV. Sexuální zneužívání dětí a sexuální násilí. 1.vyd. Praha: 1997. 220 s. ISBN 80-85529-31-9

[http:// www.stopnasili.cz](http://www.stopnasili.cz)

[http:// www.mvcr.cz](http://www.mvcr.cz)

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Jana Borská**

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2011

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 3. 2. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Sociálně patologické jevy v rodině“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 23. března 2011

Marie Hejduková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní JUDr. Janě Borské za odborné vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, která mi byla velkou oporou při psaní. Velmi si vážím cenných informací paní Petry Cinkové z Intervenčního centra v Kladně a paní Petry Součkové z Azylového domu v Kladně, poskytnutých při rozhovorech o obětech domácího násilí.

Sociálně patologické jevy v rodině

Social pathology in the family

Souhrn

Diplomová práce se zabývá sociálně patologickými jevy v rodině, které ovlivňují rodinný život. Věnuje se popsání těchto jevů, jejich právní úpravě, včetně nově upraveného institutu vykázaní souvisejícího s domácím násilím. Dále se práce zabývá příčinami vzniku a následnými důsledky působení sociálně patologických jevů v rodině. Značná část popisuje existující formy pomoci a instituce a organizace věnující se prevenci a pomoci obětem sociálně patologických jevů.

V závěrečné části práce poskytuje náhled na ekonomický dopad při existenci některého jevu v rodině a také navrhuje způsoby, jak nalézt přijatelná řešení k eliminaci sociálně patologických jevů v rodině.

Klíčová slova

Domácí násilí, krizová intervence, ohrožená osoba, pomoc obětem, poradny a centra, právní úprava, prevence, týrání dětí, vykázaní, závislost.

Summary

This thesis deals with the socio-pathological phenomena in the family, which affect family life. It describes these phenomena, their legislation, including the newly revised institute of expulsion associated with domestic violence. The thesis also deals with the causes and subsequent consequences of exposure of socially pathological phenomena in the family. A large section describes the existing forms of aid, institutions and organizations dedicated to prevention and assistance to victims of socially pathological phenomena.

The final part of thesis provides insight into the economic impact of the existence of a phenomenon in the family and suggests ways of finding acceptable solutions to the elimination of socially pathological phenomena in the family.

Keywords:

Domestic violence, crisis intervention, person in danger, assistance to victims, clinics and help centers, legal regulations, prevention, child abuse, expulsion, dependence.

Obsah

1. Cíl práce a metodika	12
1.1. Cíl práce	12
1.2. Metodika práce	13
1.2.1. Sběr dat	13
1.2.2. Interview	13
1.2.3. Třídění dat.....	13
1.2.4. Analýza	14
1.2.5. Indukce.....	14
2. Právní úprava sociálně patologických jevů v legislativě ČR	14
2.1. Právo trestní a přestupkové	15
2.2. Občanské a rodinné právo.....	17
2.2.1. Postup Policie ČR dle zákona č. 135/2006 Sb.....	21
2.2.2. Intervenční centrum (IC)	22
2.2.3. Soud	22
2.2.4. Vykázaná osoba	23
2.2.5. Ohrožená osoba.....	23
2.2.6. Správní řízení – postup	24
2.2.7. Soudní řízení – postup	25
2.2.8. Jiné postupy postihu domácího násilí	26
2.2.9. Postupy ve zvláštních případech.....	26
2.3. Sociálně-právní ochrana dětí	27
2.4. Úmluva o právech dítěte	28
2.5. Způsoby ochrany před domácím násilím ve vybraných zahraničních právních normách.....	29
3. Druhy sociálně patologických jevů vyskytujících se v rodině	32
3.1. Týrání dětí.....	32
3.1.1. Tělesné týrání.....	33
3.1.2. Emocionální týrání.....	33
3.1.3. Zanedbávání.....	34
3.1.4. Sexuální zneužití.....	35
3.2. Týrání osoby blízké a osoby žijící ve společném obydlí	37

3.2.1.	Tělesné týrání.....	37
3.2.2.	Emocionální týrání.....	37
3.2.3.	Materiální zneužívání	37
3.2.4.	Zanedbávání druhou osobou.....	38
3.3.	Domácí násilí	38
3.3.1.	Fyzické násilí	41
3.3.2.	Psychické násilí.....	42
3.3.3.	Sexuální násilí.....	42
3.3.4.	Ekonomické násilí.....	42
3.3.5.	Incest	42
3.4.	Drogová závislost	43
3.5.	Alkoholismus	44
3.6.	Hazardní hry	45
4.	Příčiny sociálně patologických jevů v rodině.....	48
5.	Následky sociálně patologických jevů v rodině	51
5.1.	Následky týrání a sexuálního zneužívání dítěte.....	51
5.1.1.	Krátkodobé a dlouhodobé následky.....	52
5.1.2.	Následky domácího násilí.....	54
5.1.3.	Posttraumatická stresová porucha.....	54
5.1.4.	Stockholmský syndrom.....	56
6.	Prevence a boj proti sociálně patologickým jevům v rodině.....	56
6.1.	Osvětové kampaně, výchovné programy, prevenční projekty.....	57
6.2.	Praktické rady partnerům a rodinám.....	59
7.	Institucionální pomoc obětem	64
7.1.	Krizová intervence	65
7.1.1.	Formy intervence	65
7.1.2.	Intervenční centra	66
7.1.3.	Azylové domy.....	77
7.1.4.	Bílý kruh bezpečí	78
7.2.	Psychologická a psychoterapeutická péče	79
7.3.	Poradny pro rodinu, manželství, protialkoholní a protidrogové poradny.....	80
7.4.	Linky důvěry.....	82

8.	Ekonomický dopad sociálně patologických jevů na život rodiny	84
9.	Návrhy na možná řešení a eliminaci sociálně patologických jevů v rodině.....	85
10.	Závěr	87
11.	Seznam použité literatury	89
12.	Přílohy.....	91
12.1.	Seznam tabulek	91
12.2.	Seznam grafů	91
12.3.	Seznam obrázků.....	91
12.4.	Seznam otázek kladených pracovníci Intervenčního centra Kladno	91
12.5.	Seznam otázek kladených pracovníci Azylového domu v Kladně.....	92

Úvod

Sociálně patologické jevy v rodině je téma, které zajímá většinu populace. Již z názvu je patrné, že vyjádření těchto jevů je možné zejména v rovině právní, které přináší především konstatování v podobě právního postihu sociálně patologických jevů, ale i v rovině sociologické, pokud bychom se chtěli zaměřit na oblast psychologickou. Již na základní škole a dříve i v předškolním věku je dítě vkládáno do vědomí a tím i do podvědomí, že rodina je základ státu. V dnešní době je více než nutné věnovat čas jeden druhému, nejen komunikovat mezi sebou, což je někdy větším problémem, než se může zdát, ale všechny problémy i řešit a nenechávat na později. Poté totiž mohou nastat i takové situace, které jsou popisovány v této práci. Po roce 1989 se tyto problémy začaly více objevovat na veřejnosti, v médiích, vznikly státní i nestátní instituce, které se jim věnují. Nástupem nových poměrů ve společnosti a změnou politického, společenského, kulturního i rodinného života nastal nárůst sociálně patologických jevů a to právě v rodinném prostředí. Je smutné, že tato daň za svobodné klima v naší zemi, si vybírá ty nejméně odolné jedince – děti a starší spoluobčany. Ty, kteří se nemohou sami bránit a to z prostého důvodu, jelikož nemají dostatek fyzických a většinou i psychických sil. Proto je velkým přínosem pro celou naši společnost každá pomoc, každé odhalení nepřipustného jednání, ať už se týká jakéhokoliv druhu násilí a projevu závislosti, uvedených v dalších kapitolách práce.

Neméně důležitým faktorem, proč jsem se rozhodla pro toto téma je i fakt, že jsem se ve svém životě již několikrát setkala s podobnými jevy a to jak v soukromém životě, tak také z pozice pracovní, kdy jsem v rámci své praxe byla několikrát přítomna u případů týrání dětí, použití násilí v rodině i mimo ni, znásilnění a také případů, jejichž smutný konec měl pozadí alkoholismu, drogové závislosti a hazardních her. Osobně jsem byla přítomna u mediálně známého případu vraždy malé Terežky Č. z kladenského okresu, kdy matka vlivem alkoholismu zavraždila svou dcerku, a tento otřesný zážitek ve mně zanechal nesmazatelné stopy v paměti. Proto, když vyjdou na povrch a odhalí se další a další podobné záležitosti, uvědomuji si, že je opravdu nanejvýš nutné a nezbytné, každý takový případ dořešit, potrestat viníka nebo viníky, ale nejdůležitější je hlavně postarat se o oběti, nabídnout jim pomocnou ruku a řešení jejich těžké životní situace. Vždyť kolik případů končí pokusem o sebevraždu nebo, bohužel, sebevraždou dokonanou. Lidský život je

nenahraditelný a vždy existuje možnost, i kdyby sebemenší, jak problém vyřešit. Záleží pouze na každém z nás.

Nepříznivých jevů objevujících se v rodinném životě je několik druhů a jde o značně rozsáhlé téma. Není možné jednoznačně stanovit, který jev je z hlediska negativního vlivu na všechny funkce rodiny nejvíce nebezpečný, ale snad nejhoršími rodinnými problémy jsou ty, které přímo ohrožují zdraví nebo dokonce život jedince. Z tohoto důvodu a také protože se jedná o problematiku poměrně novou a právně upravenou teprve v nedávné době, je blíže věnována pozornost zejména týrání dětí nebo osoby blízké a tzv. domácímu násilí.

1. Cíl práce a metodika

1.1. Cíl práce

Cílem této diplomové práce je popsání problematiky sociálně patologických jevů v rodině a jejich podchycení v právní rovině. Dále je cílem zjistit příčiny sociálně patologických jevů a řešení jejich možných následků pro rodinný život, popsání a podání ucelených informací o možné prevenci a boji proti těmto jevům. V praktické části práce je cílem zejména podrobnější popsání forem pomoci obětem a také zhodnocení ekonomickému dopadu sociálně patologických jevů na rodinný život a tím i na okolní společnost. Dalším cílem je zviditelnění těch nejzávažnějších problémů v rodině - týrání dětí nebo osoby blízké a domácího násilí a zmapování jejich projevů s celkovým dopadem jak pro rodinu, tak pro její nejbližší okolí a společnost jako celek. Cílem je dále zejména popsání a právní úprava domácího násilí s institutem vykázání, sjednocení forem pomoci při ohrožení domácím násilím, uvedení podrobného postupu při vykázání agresora ze společného obydlí a poskytnutí různých návodů a rad ohroženým osobám, jak při domácím násilím a následně nařízeném vykázání dále postupovat.

1.2. Metodika práce

Při vypracování této práce byla použita metodika v tomto rozsahu: v teoretické části byly použity metody sběru dat, interview, třídění dat, analýzy a indukce. Vzhledem k velmi citlivému tématu domácího násilí nebylo možné v praktické části provést průzkum pomocí dotazníku, oběti domácího násilí totiž nejsou ochotné vyplňovat jakékoli písemné formuláře, i když jsou anonymní. Byl proveden nestrukturovaný rozhovor se sociálními pracovníci v Intervenčním centru a Azylovém domu a vyhodnocení bylo zpracováno formou grafů a tabulek.

1.2.1. Sběr dat

K práci bylo shromážděno velké množství publikovaných textů a materiálů, ať již v tištěné podobě (skripta, knihy, texty právních předpisů byly vyhledány programem ASPI) nebo v podobě pro současnou dobu obvyklejší - digitální (internetové zdroje, stránky státních institucí i neziskových organizací).

1.2.2. Interview

Při přípravě práce a získávání informací týkajících se problematiky domácího násilí byla použita také dotazovací technika interview. Tento nestrukturovaný rozhovor byl veden s pracovníci Intervenčního centra Kladno a dále s pracovníci Azylového domu v Kladně. Technika interview byla vybrána jako jedna z alternativ sběru dat, neboť vzhledem k záměru získávaných informací a k citlivosti daného tématu se jevila osobní interakce jako nejvhodnější řešení. Tato zvolená metoda velmi pomohla k upřesnění i potvrzení teoretických znalostí a umožnila praktický náhled do řešení sociálně patologického jevu domácího násilí.

1.2.3. Třídění dat

Dalším důležitým krokem bylo použití nástroje třídění dat, bez něhož bychom se neorientovali ve velké záplavě informací, které nám zdroje poskytly. Třídění umožňuje soustředit naši pozornost na vyhledávaný okruh zájmů a selektovat za tímto účelem jen

informace, které jsou relevantní k našemu cíli. Tato metoda byla použita především na začátku práce při přípravě obsahové stránky.

1.2.4. Analýza

Analýza je metoda, která nám umožní pochopit konkrétní celek tím, že jej rozdělíme do dílčích částí. Metoda byla použita po shromáždění a vytřídění dat na samotné zadání této práce a poté i při vyhodnocení praktické části a formulaci závěru výsledků.

1.2.5. Indukce

Ke konkrétním výsledkům a závěrům lze dojít pomocí metody indukce, kterou lze charakterizovat jako usuzování z jednotlivého na obecné. Jde o poznání, které vychází z empiricky zjištěných faktů a dospívá k obecným závěrům. Tato metoda byla konkrétně aplikována na zhodnocení výsledků jednotlivých nestrukturovaných rozhovorů, z kterých bylo možné docílit konkrétního poznání problematiky domácího násilí a poté ji vyhodnotit v závěru práce.

2. Právní úprava sociálně patologických jevů v legislativě ČR

Ústava a Listina základních práv a svobod jako právní normy nejvyšší právní síly zakotvují základní práva a svobody a stanoví nejvýznamnější zásady, na kterých je postaven náš právní řád. Podle Listiny jsou lidé svobodní a rovní si v důstojnosti a právech, a to se zaručuje všem bez jakékoliv diskriminace. **Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost.** Z této skutečnosti pramení povinnost státu chránit základní práva a svobody svých občanů. Stát nemůže a nesmí tolerovat žádné případy porušování těchto práv a svobod, ani pokud k nim dochází v okruhu blízkých osob, tedy v rodině. Povinností státu je řešit všechny případy porušování a ohroženým osobám poskytovat ochranu. K tomu slouží především ustanovení některých zákonů a dalších právních norem. Následující přehled právní úpravy sociálně patologických jevů poskytuje jen výčet paragrafových ustanovení zákonů, které s nimi bezprostředně souvisí nebo je přímo vymezují.

2.1. Právo trestní a přestupkové

Zákon č. 273/2008 Sb., o policii České republiky, ve znění pozdějších změn a doplňků:

§ 40 – Vstup do obydlí, jiného prostoru nebo na pozemek

§ 44 – Vykázání

Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších změn a doplňků:

§ 11 – Oprávnění požadovat vysvětlení

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších změn a doplňků:

§ 47 – Přestupky proti veřejnému pořádku

§ 49 – Přestupky proti občanskému soužití

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků:

Hlava I Trestné činy proti životu a zdraví:

§ 140 – Vražda

§ 141 – Zabití

§ 145 – Těžké ublížení na zdraví

§ 146 – Ublížení na zdraví

Hlava II Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti soukromí listovního tajemství:

§ 170 - Zbavení osobní svobody

§ 171 – Omezování osobní svobody

§ 175 – Vydírání

§ 177 – Útisk

§ 178 – Porušování domovní svobody

Hlava III Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti:

§ 185 – Znásilnění

§ 186 – Sexuální nátlak

§ 187 – Pohlavní zneužití

§ 188 – Soulož mezi příbuznými

- § 189 – Kuplířství
- § 190 – Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí
- § 191 – Šíření pornografie
- § 192 – Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií
- § 193 – Zneužití dítěte k výrobě pornografie

Hlava IV Trestné činy proti rodině a dětem

- § 195 – Opuštění dítěte nebo svěřené osoby
- § 196 – Zanedbání povinné výživy
- § 198 – Týrání svěřené osoby
- § 199 – Týrání osoby žijící ve společném obydlí
- § 201 – Ohrožování výchovy dítěte
- § 202 – Svádění k pohlavnímu styku
- § 204 – Podání alkoholu dítěti

Hlava VII Trestné činy obecně nebezpečné

- § 274 – Ohrožení pod vlivem návykové látky
- § 283 – Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy
- § 284 – Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu
- § 285 – Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku
- § 286 – Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu
- § 287 – Šíření toxikomanie

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších změn a doplňků:

- § 100 – Právo odepřít výpověď
- § 163 – Trestní stíhání se souhlasem poškozeného
- § 209 – Provádění dalších důkazů

Zákon č. 29/2007 Sb., kterým se mění některé zákony o sociálních službách, ve znění pozdějších změn a doplňků:

§ 60a – Intervenční centra

Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestní činnosti a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších změn a doplňků.¹

2.2. Občanské a rodinné právo

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších změn a doplňků:

§ 74-77a – Předběžná opatření

Zákon č. 40/1964 S., Občanský zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších změn a doplňků:

Část první – Manželství

Hlava II – § 18-21 Vztahy mezi manžely

Hlava V – § 24 – 29 – Rozvod

Část druhá – Vztahy mezi rodiči a dětmi

Hlava II - § 44 – Výchovná opatření

Část třetí - Výživné

Hlava II – § 88 - Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými

Hlava III - § 91 – Vyživovací povinnost mezi manželi

Zákon č. 379/2005 Sb., o opatření k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších změn a doplňků.

Zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších změn a doplňků.

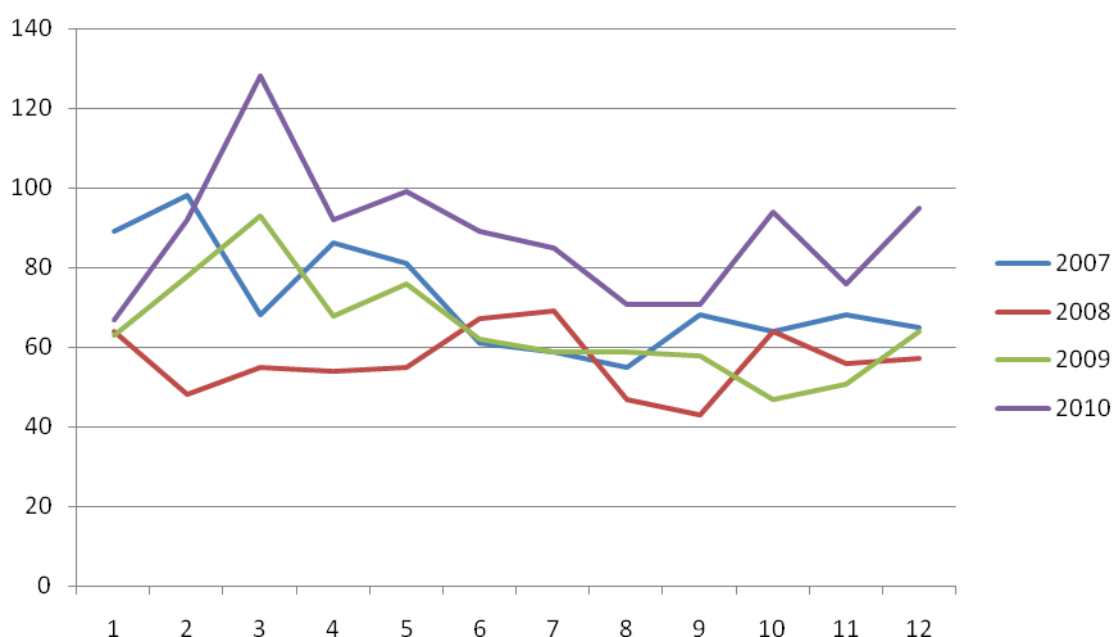
---

¹ Voňková, J. a kol., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, s. 105

Ve výše uvedených ustanoveních zákonů nebylo ale přímo pojmenované a tudíž postižitelné domácí násilí. Nový a přelomový způsob řešení domácího násilí přinesl až **Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím:**

Od 1. ledna 2007 je policie oprávněna (dle § 44 zákona číslo 273/2008 Sb., o policii České republiky), zjistí-li, že se v daném případě jedná o domácí násilí, násilnou osobu ze společného obydlí **vykázat**.²

Graf 1 - Vykázání v ČR - porovnání vývoje v letech 2007 – 2010

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	celkem	průměr
2007	89	98	68	86	81	61	59	55	68	64	68	65	862	72
2008	64	48	55	54	55	67	69	47	43	64	56	57	679	56
2009	63	78	93	68	76	62	59	59	58	47	51	64	778	65
2010	67	92	128	92	99	89	84	71	71	94	76	95	1058	88

Zdroj: Bílý kruh bezpečí, o.s.

Komentář: Grafické znázornění porovnání vývoje institutu vykázání v letech 2007 – 2010.

² Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>, (cit. 2010_12_3).

Tabulka 2 - Přehled počtu vykázaní dle krajů v roce 2010

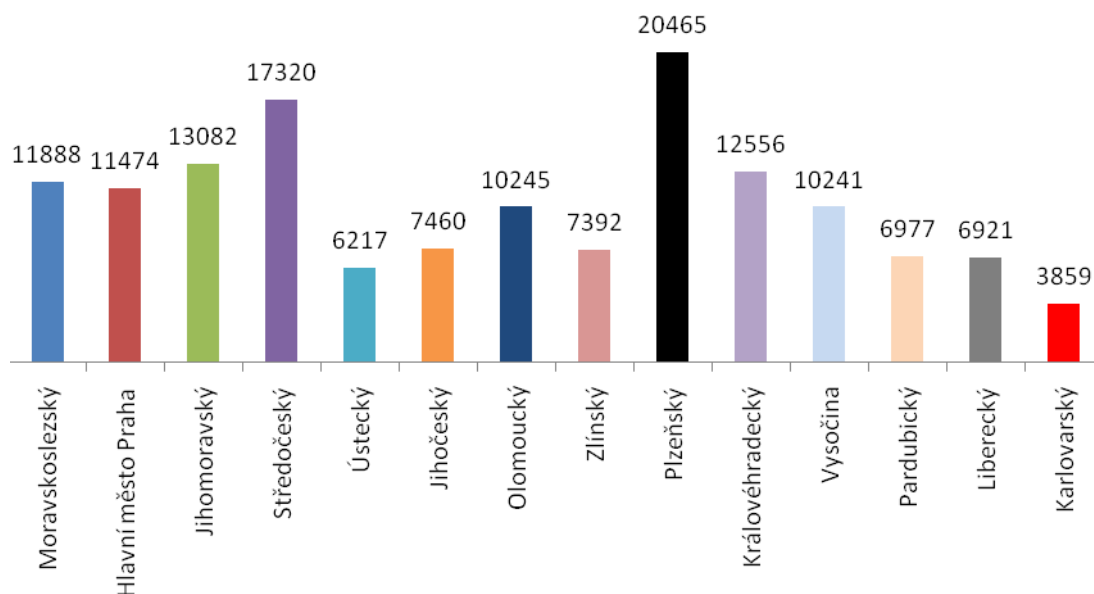
KRAJ	Měsíc												CELKEM	měsíční průměr
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
Jihočeský	3	5	16	9	7	9	6	6	4	5	5	9	84	7
Jihomoravský	9	9	6	9	11	7	5	4	1	12	3	11	87	7,25
Karlovarský	3	4	7	4	13	3	10	9	7	2	10	7	79	6,6
Královéhradecký	0	3	1	4	5	8	8	3	3	2	3	4	44	3,6
Liberecký	4	3	9	2	5	3	5	5	7	7	5	7	62	5
Moravskoslezský	7	14	14	5	13	8	11	8	6	6	6	10	108	9
Olomoucký	1	3	6	7	7	8	8	2	6	8	2	3	61	5
Pardubický	2	12	12	11	7	5	3	5	6	4	4	2	73	6
Plzeňský	3	3	4	5	0	3	2	1	1	2	2	1	27	2,25
Hl.m. Praha	6	13	16	14	7	6	5	6	6	11	7	7	104	8,7
Středočeský	6	3	4	8	8	11	4	6	3	5	1	5	64	5,3
Ústecký	15	10	21	4	8	9	9	7	12	11	18	9	133	11
Vysočina	4	7	6	6	2	3	3	5	2	6	3	4	51	4,24
Zlínský	4	3	6	4	6	6	5	4	7	13	7	16	81	6,75
Celkem vykázaní	67	92	128	92	99	89	84	71	71	94	76	95	1058	88

	2007 - žádný případ
	2008 - žádný případ
	2009 - žádný případ
	2 roky za sebou nic

Zdroj: Bílý kruh bezpečí, o.s.

Komentář: Tabulka poskytuje přehled počtu vykázaní dle krajů ČR za jednotlivé měsíce roku 2010. S celkovým počtem 133 případů vede Ústecký kraj, následovaný Moravskoslezským krajem (108) a Hlavním městem Prahou (104) případy. Nejméně je institutem vykázaní postižený Plzeňský kraj, který vykazuje pouze 27 případů a také v minulých letech měl minimální počet vykázaní, dokonce v měsíci květnu neměl dva roky za sebou vykázan žádný případ. Z hlediska zatíženosti měsíců je nejvíce počtů vykázaní zaznamenáno v měsíci březnu (128) a nejméně v lednu (67). Celkem bylo v roce 2010 zaznamenáno 1058 případů vykázaní, průměrně tedy 88 případů za jeden měsíc.

Graf 2 – Počet obyvatel na jedno vykázání dle krajů v roce 2010

Zdroj: Bílý kruh bezpečí, o.s.

Komentář: Dle prostého počtu vykázání celkem v letech 2007-2010 je na prvním místě největší kraj – Moravskoslezský (542 vykázaných), na druhém místě je kraj Ústecký (435 vykázaných). V roce 2010 je na čele Ústecký kraj (133 vykázaných), druhý v pořadí je kraj Moravskoslezský (108 vykázaných). Na opačném konci pořadí je dlouhodobě opět Plzeňský kraj (27 vykázaných v roce 2010, celkem 79 za celé 4 roky).

Vykázání je preventivním opatřením směřujícím k ochraně ohrožených osob. Je ukládáno bez ohledu na případnou trestněprávní kvalifikaci jednání násilné osoby. Policie tedy násilnou osobu vykáže vždy tehdy, zjistí-li, že se v dané věci jedná o případ domácího násilí. Současně pak může být jednání násilné osoby vyšetřováno v rámci trestního řízení, lze-li jednání násilné osoby kvalifikovat jako trestní čin, případně, nedosáhlo-li jednání násilné osoby intenzity trestného činu, je prováděno přestupkové řízení. Dále je zde uveden výčet povinností, které jsou obsahem vykázání, o zákaz styku a navazování kontaktu s ohroženou osobou po dobu 10 dnů, po které vykázání trvá.

Z pohledu obětí domácího násilí jde o výraznou pomoc ze strany státu, která účinně a hlavně okamžitě řeší akutní nebezpečí ze strany agresora, proto následuje podrobný postup určený pro potřeby příslušných pracovníků a subjektů zabývajících se prevencí domácího násilí nebo pomocí potenciálním obětem domácího násilí.

2.2.1. Postup Policie ČR dle zákona č. 135/2006 Sb.³

Povinnosti a oprávnění Policie ČR:

- zjistí-li policie, že se v daném případě jedná o případ domácího násilí a hrozí zde další útoky, je oprávněna násilnou osobu na místě ze společného obydlí vykázat a současně s tím jí zakáže vstup do společného obydlí a jeho bezprostředního okolí na dobu 10 dní
- nadřízené orgány policie rozhodují v rámci přezkumu správního řízení o odvolání proti rozhodnutí o vykázání
- policista provádí dále kontrolu dodržování uloženého vykázání
- policista je povinen neprodleně doručit opis rozhodnutí o vykázání intervenčnímu centru (IC), příp. nacházejí-li se ve společném obydlí nezletilé osoby též orgánu sociálně-právní ochrany dětí
- písemné rozhodnutí o vykázání je policista povinen doručit vykázané a ohrožené osobě
- policista je po vydání rozhodnutí o vykázání povinen poučit ohroženou i vykázanou osobu
- policista předá ohrožené osobě informace o institucích, které poskytují pomoc obětem domácího násilí, včetně IC, a to i v případě, že nebylo rozhodnuto o vykázání. Dále poučí ohroženou osobu o možnosti podat návrh soudu na vydání předběžného opatření podle § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- policista poskytne vykázané osobě informace o možnostech jejího dalšího ubytování a v souvislosti s tím i nezbytnou součinnost, zejména předá seznam ubytovacích zařízení či vykázané osobě umožní, aby si z policejní služebny telefonicky zajistila jiné ubytování
- policista se také vyžádá informace o telefonickém spojení od vykázané osoby včetně adresy, kam si přeje doručovat od policie poštu v době platnosti vykázání
- do tří dnů od vydání rozhodnutí o vykázání policie provede kontrolu, zda rozhodnutí o vykázání dodržuje vykázaná i ohrožená osoba. Jestliže vykázaná

---

³ Dostupné na <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/pravni-uprava/r68>, (cit. 2010_11_25).

osoba nerespektuje rozhodnutí o vykázání a zdržuje se ve společném obydlí či v bezprostředním okolí společného obydlí, na něž se vykázání vztahuje, dopouští se přestupku podle § 46 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a v případě opakovaného nebo závažného porušení (např. útoky na ohroženou osobu) se dopustí trestného činu maření úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. e) trestního zákona

2.2.2. Intervenční centrum (IC)

- IC kontaktuje ohroženou osobu ve lhůtě nejpozději do 48 hodin od doručení podnětu, jinak vždy bezodkladně poté, co se dozví o ohrožení osoby násilným chováním
- IC poskytuje ohrožené osobě odbornou pomoc, která zahrnuje jednak pomoc psychologicko-sociální, ale také pomoc při uplatňování práv ohrožené osoby, dále poskytne ohrožené osobě poradenství během trvání vykázání
- IC je povinno oznamovat příslušnému krajskému úřadu počet osob ohrožených násilným chováním, kterým byla poskytnuta pomoc

2.2.3. Soud

- civilní soud rozhoduje o vydání předběžného opatření v podobě vykázání či zákazu kontaktování. Soud o návrhu vydání předběžného opatření rozhodne do 48 hodin a může násilné osobě uložit zejména, aby dočasně opustila byt nebo dům společně obývaný s ohroženou osobou, jakož i jeho bezprostřední okolí, nebo do něj nevstupovala a aby se zdržela setkávání s ohroženou osobou a navazování kontaktů s ní. Toto předběžné opatření soudu trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti. Pokud by během této doby bylo zahájeno řízení ve věci samé (řízení o rozvod manželství, svěřeni dětí do péče a úprava styku, vypořádání společného jmění manželů, úprava práva k bytu apod.), může soud na návrh ohrožené osoby prodloužit trvání předběžného opatření, maximálně však na dobu jednoho roku
- správní soud koná přezkum o podané správní žalobě v rámci správního soudnictví – dle § 65 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

2.2.4. Vykázaná osoba

- je povinna dodržet uložené vykázání, zákaz vstupu do společného obydlí
- je povinna neprodleně opustit společné obydlí a vydat policii klíče od společného obydlí, Předtím je jí umožněno si za přítomnosti policie vzít ze společného obydlí výlučně věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a dokumenty. Do 24 hodin je pak vykázaná osoba oprávněna si za asistence policie vyzvednout další osobní věci nebo věci nezbytné pro podnikání či výkon povolání
- je oprávněna do 15 dnů podat odvolání proti rozhodnutí o vykázání, o němž rozhoduje krajská správa Policie ČR, následně také správní žalobu proti rozhodnutí správního orgánu – dle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (§ 65), lze uplatnit také náhradu majetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím policie nebo soudu o vykázání dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobené při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
- je jí umožněno získat kontakt na azylové či jiné ubytování

2.2.5. Ohrožená osoba

- má právo podat během platnosti vykázání i po jeho skončení – trestní oznámení na násilnou osobu např. pro trestný čin § 199 trestního zákona – „*Týrání osoby žijící ve společném obydlí*“
- k civilnímu soudu může podat návrh na vydání předběžného opatření - § 76b zákona č. 99/1963, občanský soudní řád, a to i aniž by mu předcházelo vykázání, které provedla policie. Může jej však podat i v době, kdy platí vykázání provedené policií (v tomto případě se desetidenní lhůta platnosti prodlouží do doby, než civilní soud rozhodne o předběžném opatření)
- může podat civilnímu soudu také návrh na zahájení řízení ve věci samé – rozvod § 24 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, úprava majetkových poměrů a úprava poměrů k nezletilým dětem – zde soud koná z úřední povinnosti dle § 25, 26 zákona o rodině a § 176, občanského soudního řádu

- má právo na získání informací od policie o institucích, které pomáhají obětem domácího násilí a také o IC
- může po vyčerpání řádných opravných prostředků podat správní žalobu dle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

2.2.6. Správní řízení – postup

- opakovaný útok proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti osoby, sdílející společné obydlí
- příjezd policejní hlídky, analýza situace, vyhodnocení skutkového stavu a zajištění stop, domluva, evidence domácího násilí

v přítomnosti násilné osoby:

- vyhlášení rozhodnutí o vykázaní ze společného obydlí a jeho bezprostředního okolí
- poučení ohrožené a vykázané osoby ze strany policie o jejích právech a povinnostech
- předání kontaktů
- násilná osoba je vyzvána k odevzdání klíčů od obydlí, může si odnést osobní cennosti a dokumenty, za přítomnosti policie odchází
  - ✓ do 24 hodin vyhotoví policie písemné rozhodnutí o vykázaní
  - ✓ policie neprodleně doručí opis rozhodnutí a opis úředního záznamu IC a orgánu sociálně právní ochrany dětí (nachází-li se ve společném obydlí nezletilá osoba)
  - ✓ IC kontaktuje do 48 hodin ohroženou osobu a poskytne jí odbornou pomoc
  - ✓ do tří dnů je policie povinna provést kontrolu dodržování uloženého vykázaní jak ze strany ohrožené tak vykázané osoby

v nepřítomnosti násilné osoby:

- uložení zákazu vstupu do společného obydlí a jeho bezprostředního okolí, policie vypracuje písemné vyhotovení rozhodnutí a pokusí se doručit jej násilní osobě, pokud není možné opakovaně násilnou osobu nikde zastihnout, ustanoví jí policie opatrovníka pro účely doručení rozhodnutí (§ 32 odst. 2 písm. d) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád)

- nerespektuje-li násilná osoba uložení vykázání
  - ✓ trestní stíhání pro trestný čin „Maření výkonu úředního rozhodnutí“ dle § 171 odst. 1 písm. e) trestního zákona (rozhodnutí v rámci trestního řízení)
  - ✓ proti rozhodnutí o vykázání má násilná osoba právo podat ve lhůtě 15 dnů odvolání – přezkum nadřízeným orgánem v rámci správního řízení – možnost podání správní žaloby – soudní přezkum v rámci správního soudnictví

2.2.7. Soudní řízení – postup

- během trvání vykázání může ohrožená osoba podat civilnímu soudu na návrh vydání předběžného opatření
- civilní soud je povinen do 48 hodin rozhodnout o
  - ✓ zamítnutí návrhu
  - ✓ vydání předběžného opatření v podobě vykázání či zákazu oznámení o právu povinného, že může požádat soud, aby m umožnil si ze společného obydlí vyzvednout své osobní cennosti a dokumenty a taktéž věci sloužící osobní potřebě
- nerespektuje-li násilná osoba vydané předběžné opatření
  - ✓ trestní stíhání pro trestný čin „Maření výkonu úředního rozhodnutí“ rozhodnutí v rámci trestního řízení
- během předběžného opatření může ohrožená osoba podat návrh na zahájení řízení ve věci samé (rozvod, úprava poměrů k nezletilým dětem, úprava majetkových poměrů), uvedené úkony může ohrožená osoba činit již během policejního vykázání – rozhodnutí o podaném návrhu ve věci samé
- k prodloužení doby trvání předběžného opatření, může dojít za podmínky, že bylo navrhovatelem zahájeno řízení ve věci samé, max. však na 1 rok od jeho nařízení (§ 76 odst. 4, občanského soudního řádu).

2.2.8. Jiné postupy postihu domácího násilí

Je třeba upozornit, že souběžně s řízením o vykázání, může proběhnout také řízení přestupkové, trestní nebo občanskoprávní. V případě méně závažných případů lze domácí násilí postihnout jako přestupek dle § 49 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších změn a doplňků. Prověřování, šetření a získání důkazů provádí policie a správní řízení koná příslušný obecní nebo městský úřad na návrh postižené osoby (§ 68 zákona o přestupcích).

Závažnější případy domácího násilí je možné naopak postihnout i jako výše uvedené trestné činy dle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků.

2.2.9. Postupy ve zvláštních případech

A. V případě, že násilná osoba má ve společném obydlí místo svého podnikání, je možné vykázání uplatnit jen na ten prostor, který slouží k bydlení, za podmínky, že tento prostor lze prakticky oddělit od prostoru určeného pro podnikání násilné osoby. Není-li takové oddělení možné, a pro vykázání jsou dány podmínky, vykáže policista násilnou osobu i z míst, která využívá ke svému podnikání.

B. Dojde-li k násilnému jednání mimo společné obydlí, např. v hotelu, na chatě apod., a jsou-li splněny podmínky pro vykázání, policista vykáže násilnou osobu ze společného obydlí, která tato osoba spolu s ohroženou osobou dlouhodobě obývá, nikoliv z prostoru, ve kterém tyto osoby pobývají pouze přechodně či krátkodobě, např. hotelový pokoj.

C. Je-li násilnou osobou mladistvý nebo osoba mladší 15 let a jsou-li dány podmínky pro vykázání, policista rozhodne o vykázání pouze v případě, že bezpečnost ohrožené osoby nelze zajistit jinak. Přitom je povinen ustanovit takové osobě opatrovníka, kterým může být nezúčastněná osoba nebo jiná úřední osoba (další přivolání policista, orgán sociálně-právní ochrany dětí). Dále je povinen neprodleně vyrozumět orgán sociálně-právní ochrany dětí, který zajistí umístění mladistvého nebo osoby mladší 15 let v diagnostickém ústavu.

D. Je-li ohroženou osobou stará, nemohoucí nebo nemocná osoba, která je odkázána na péči či pomoc násilné osoby, jež má být vykázána, a nemůže-li péči či pomoc ohrožené osobě poskytnout jiná vhodná osoba, je policista povinen uvědomit příslušný odbor sociální péče obecního nebo městského úřadu. Nelze-li např. v nočních hodinách zajistit péči či pomoc ohrožené osobě jinak, policista zajistí převoz ohrožené osoby do zdravotnického zařízení a uvědomí o tom příslušný odbor sociální péče obecního či městského úřadu.

2.3. Sociálně-právní ochrana dětí

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších změn a doplňků.⁴

Sociálně-právní ochrana dětí představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání. Zahrnuje také ochranu dítěte před tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a právních předpisech různé právní síly. Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv se promítá do právních předpisů v oblasti rodinněprávní, sociální, školské, zdravotní, daňové, občanskoprávní, trestní apod.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů vymezuje sociálně-právní ochranu dětí v § 1 jako:

- a) ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,

a zdůrazňuje, že nedotčeny zůstávají zvláštní právní předpisy, které též upravují ochranu práv a oprávněných zájmů dítěte.

---

⁴ Univerzita Palackého v Olomouci, *Násilí páchané na dětech*. s. 54

Sociálně-právní ochrana náleží bez ohledu na státní občanství všem dětem, které se nacházejí na území České republiky. Rozdíl spočívá pouze v rozsahu, v jakém se sociálně-právní ochrana poskytuje.

Poskytování sociálně-právní ochrany dětí zajišťují orgány sociálně-právní ochrany dětí:

- a) obecní úřady s rozšířenou působností (městské úřady, ve statutárních městech magistráty a úřady městských obvodů, v Praze úřady pověřených městských částí),
- b) obecní úřady,
- c) krajské úřady (v Praze Magistrát hl. města Prahy),
- d) Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- e) Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně.

Sociálně-právní ochranu dětí zajišťují také obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další fyzické a právnické osoby, nadace, občanská sdružení, církve, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany dětí pověřeny, které však nejsou orgány sociálně-právní ochrany dětí.

2.4. Úmluva o právech dítěte

Základní práva dětí kodifikovala jako první Deklarace práv dítěte (1929) a tzv. Charta práv dítěte (1959). Pod vlivem Charty byl u nás konstituován zákon o rodině (č. 94/1963 Sb.). Který opustil pojem moci a formuloval vztah rodičů a dětí jako práva (a povinnosti). Proces liberalizace dětských práv však postupoval dále a po třech desetiletích byl zakotven v Úmluvě o právech dítěte (1989).

Práva dětí na ochranu před kriminalitou na nich páchanou jsou především práva na ochranu před zanedbáváním, zneužíváním a duševním nebo tělesným násilím. Podle Úmluvy se jedná o opatření směřující k ochraně dětí před násilím a zanedbáváním (čl. 19) před narkotickými a psychotropními látkami (čl. 33), před všemi formami sexuálního zneužívání a vykořisťování (čl. 34) a obchodováním s dětmi (čl. 35). Pozornost je věnována i reintegraci dětí, které se již staly oběťmi vykořisťování, zneužívání nebo týrání (čl. 39). Problematika kriminality páchané na mládeži v České republice je ve středu zájmu

širší společnosti od počátku devadesátých let a úzce souvisí právě s ratifikací Úmluvy o právech dítěte – publikována jako Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.

Vliv Úmluvy se promítl i do jednotlivých vnitrostátních právních norem. Do zákona o rodině novelou č. 91/1998 Sb., především v ustanovení o sociálně právní ochraně (§ 41), jejichž cílem je blaho dítěte. Následně přijatý zákon o sociálně právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb.) stanovil rovněž jako přední hledisko zájem o blaho dítěte (§ 5). Mimo jiné zákon stanovuje povinnost státu a státních orgánů poskytovat účinnou pomoc rodinám s dětmi, povinnost státních orgánů chránit děti před tělesným a duševním násilím i povinnost státu zajistit neintegraci a zotavení dítěte, které se stalo obětí týrání, zneužívání, zanedbávání nebo jiného omezujícího zacházení. V souladu s Úmluvou byl novelizován zákon o přestupcích (č. 200/1990 Sb.). Byly uzákoněny nové přestupky na ochranu dětí, např. za přestupek je považováno ponechání nezletilého dítěte bez náležitého dozoru, a pokud je tím vystaveno nebezpečí vážné újmy na zdraví nebo pokud tím způsobí újmu na zdraví jiné osobě nebo škodu na majetku. Za přestupek je nově považováno i ponížení lidské důstojnosti nezletilého dítěte použitím nepřiměřených opatření. Naopak tradiční je ochrana dětí a mladistvých před podáváním alkoholických nápojů. Založena je na principu prohibice. Absolutní zákaz prodávání a podávání návykových látek osobám mladším osmnácti let je vysloven hned dvěma normami správního práva. Vedle zákona o přestupcích je to i zákon o opatření k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů (č. 379/2005 Sb.). Od roku 1990 byl princip prohibice pro děti a mladistvé uplatněn i při hraní na hracích automatech (č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách). Nejkrajnější ochrana dětí a mladistvých před kriminalitou je garantována trestním právem (viz. Ustanovení trestního zákona výše).

2.5. Způsoby ochrany před domácím násilím ve vybraných zahraničních právních normách

Problematice ochrany dětí před kriminalitou je věnována pozornost i na evropské úrovni. Ve středu zájmu Rady Evropy je především tzv. syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte – CAN (child abuse and neglect), který poprvé definovala třetí evropská konference o zneužívaných a zanedbávaných dětech konaná v roce 1991 v Praze.

Je to multifaktoriální společenský jev, jehož společným jmenovatelem je ubližování dítěti.⁵ Jeho poznávání, odhalování, náprava i prevence jsou záležitostmi různých vědních oborů zabývajících se dítětem.

Definice je velice široká a zahrnuje do sebe jakékoliv vědomé či nevědomé aktivity, kterých se dopouští dospělý člověk (rodič, vychovatel nebo jiná osoba) na dítěti a následkem kterých dochází k poškození zdraví a zdravého vývoje dítěte. Výsledkem je převážně úmyslné ubližování dítěti, způsobené nebo působené nejčastěji jeho nejbližšími, hlavně rodiči. Jejich nejvyhraněnější podobou je úplné zahubení dítěte. Závažnou roli hrají socioekonomické faktory v prostředí dítěte (jako např. chudoba, nezaměstnanost, devastace životního prostředí, špatné nebo žádné bydlení, nedostatek zdravotní péče, výchovy a vzdělání).

Zdravotnická komise Rady Evropy členským státům doporučila členit a evidovat problematiku CAN (1992) do následujících podskupin:

- a) tělesné týrání,
- b) psychické týrání (ponižování nebo citové vydírání),
- c) zanedbávání (tzv. pasivní týrání),
- d) pohlavní zneužívání (tzv. syndrom CSA),
- e) podávání alkoholu, drog a svévolné podávání utišujících nebo naopak povzbuzujících léků,
- f) systémové-institucionální týrání (školskými, zdravotnickými zařízeními, orgány státní správy, soudy apod.).

---

⁵ Voňková, J. a kol., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, s. 130

Tabulka 1 - Formy a projevy syndromu CAN

	aktivní	pasivní
Tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání	tržné, zhmožděné rány a poranění, bití, zlomeniny, krváčení, dušení, otrávení, smrt	neprospívání, vyhladovění, nedostatky v bydlení, ošacení, ve zdravotní a výchovné péči
Duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání	nadávky, ponižování, strašení, stres, šikana, agrese	nedostatek podnětů, zanedbanost duševní i citová
Sexuální zanedbávání	sexuální hry, pohlavní zneužití, ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest	exhibice, video, foto, audiopornografie, zahrnutí dětí do sexuálních aktivit dospělých
Zvláštní formy: Munchausenův syndrom v zastoupení Systémové týrání a zneužívání Organizované týrání a zneužívání Rituální týrání a zneužívání		

Zdroj: Vaníčková, E. a kol. Sexuální násilí na dětech, Portál, 1999

Komentář: V tabulce je uveden přehled forem a aktivních a pasivních projevů syndromu CAN, který umožňuje lepší orientaci v problému násilí páchaného na dětech v rodině. Dále jsou zde uvedeny zvláštní formy syndromu CAN, které se ale většinou v rodině nevyskytují, proto jim není věnována bližší pozornost.

Syndrom sexuálně zneužívaného dítěte - CSA (child sexual abuse) byl identifikován jako poslední a v současné době je mu věnována velká pozornost. Důvodem je skutečnost, že se od konce 20. století stalo závažným mezinárodním problémem komerční sexuální zneužívání dětí. Odhaduje se, že přes 100 miliónů dětí na světě slouží ke komerčnímu sexuálnímu zneužívání.⁶ V posledním období se rozšířilo i do zemí, kde se dříve nevyskytovalo. Příčiny lze spatřovat především v rozšíření sexuální turistiky a v agresivních formách nabídky, k níž jsou využívány nejrůznější mediální prostředky, včetně Internetu, který učinil z komerčního sexuálního zneužívání dětí globální záležitost. V Evropě v této oblasti dominuje dětská pornografie, která kromě fotografií, videí, zahrnuje také striptýz, sexuální turistiku, prostituci a další praktiky. I u nás jsou v posledních letech zaznamenávány stále častější případy komerčního zneužívání dětí

⁶ Vaníčková, E. a kol., *Sexuální násilí na dětech*, s. 14

přímo svými rodiči, které je nutí k prostituci na ulici, ve svých domovech a to buď přímé prostituci nebo zveřejňováním jejich pornografických fotografií nebo videí na Internetu.

Závažnost problému aktivizovala nevládní organizace, národní vlády i mezinárodní organizace (Radu Evropy, OSN, UNESCO, UNICEF) k uspořádání Stockholmského světového kongresu (1996), který přijal dva zásadní dokumenty – Deklaraci a Plán činnosti proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí. V těchto dokumentech byly vyzvány účastnické státy, tedy i Česká republika, k vypracování vnitrostátních plánů proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí. Stockholmský kongres stanovil základní formy komerčního sexuálního zneužívání dětí:

- a) obchodování s dětmi,
- b) dětskou prostituci,
- c) dětskou pornografii.

Vláda České republiky v souladu s doporučením Stockholmského kongresu přijala v roce 2000 Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí (usnesení vlády ČR č. 698/2000). Jde o soubor opatření ke zdokonalení legislativních nástrojů, zlepšení osvěty a prevence, zvýšení efektivity stíhání osob, které se na komerčním sexuálním zneužívání podílejí, a vytvoření předpokladů pro rychlejší identifikaci obětí tohoto jevu a posílení jejich resocializace.

3. Druhy sociálně patologických jevů vyskytujících se v rodině

Mezi druhy sociálně patologických jevů vyskytujících se v rodině a mající rozhodující vliv na fungování rodinného života lze zařadit zejména – týrání dětí, týrání osoby blízké a osoby žijící ve společném obydlí, domácí násilí, drogová závislost, alkoholismus a hazardní hry. Některé jevy lze ještě dále rozdělit na další druhy, proto se pokusíme k jednotlivým druhům najít sjednocující definice, výklad pojmů a jejich podrobnější přiblížení obsahu.

3.1. Týrání dětí

Týrání dětí patří k trestné činnosti, o které se dříve příliš nemluvalo. Tyto zločiny jsou stále často zařazovány mezi nejrůznější společenská tabu, přitom obzvláště u tohoto

trestného činu je důležité ušetřit oběť dalšího utrpení a rychlou pomocí zabránit i zbytečně zmařenému životu. V České republice je některému druhu týrání vystaveno přes 20 000 dětí a asi 50 jich takové zacházení nepřezijí. Týráním se rozumí nepřiměřené a zlé zacházení a nakládání s osobou svěřenou do péče nebo výchovy, které se vyznačuje vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a také určitou soustavností, které postižená osoba vnímá a pociťuje jako těžké příkoří. Dochází k němu, když nějaký dospělý člověk nebo i mladistvá osoba v pozici autority využije moci, kterou má nad dítětem, k získání nějakých výhod. Následkem je poškození zdraví a zdravého vývoje dítěte. Rozlišujeme tělesné a emocionální týrání, zanedbávání a sexuální zneužití.

3.1.1. Tělesné týrání

Při fyzickém neboli tělesném týrání se vůči dítěti uplatňuje hrubé, až nelidské zacházení, např. nepřiměřené používání fyzických trestů (bití čímkoli), omezování svobody pohybu přivazováním nebo zavíráním, záměrné vystavování dětí chladu, neposkytování jídla nebo u malých dětí neposkytování základní hygieny (nepřebalování batolat) a další. Závažnější forma se vyznačuje zvláště surovým až brutálním nakládáním s osobou (různé druhy mučení – pálení, tlučení do nezhojených ran) nebo se vyznačuje určitou soustavností. Jde tedy o vědomé způsobování fyzické bolesti a zraňování. Fyzické týrání lze rozdělit na *aktivní*, projevující se známky bití (modřiny, otoky, spáleniny, zlomeniny), a *pasivní*, které se vyznačuje neposkytováním náležité péče (hlad, podvýživa, chudá slovní zásoba, špatná hygiena, vyčerpanost, nedostatek dohledu).

3.1.2. Emocionální týrání

Citové čili emocionální týrání se vyznačuje působením na psychiku týrané osoby např. různými formami ponižování lidské důstojnosti, vyvoláváním strachu, zavrhováním, přetěžováním, šikanováním, užíváním hrubých urážek, včetně hrozeb a verbálních útoků či odloučení osoby od rodiny nebo kamarádů. Toto působení utváří u postiženého negativní vliv na citový vývoj i vývoj jeho chování. Dítě má skoro neustále pocit strachu a je vystaveno dlouhodobé životní nejistotě, která mu citově ubližuje. Velice často se vyskytuje s týráním fyzickým a pohlavním, u dítěte takto týraného zůstávají trvalé následky v oblasti

intelektové a emoční, v dospělosti se děti podceňují nebo naopak přeceňují a velmi závažným faktem je, že model chování svých rodičů přenášejí i na svoje děti.⁷

Světová zdravotnická organizace (WHO) definovala násilí mezi rodiči jako formu psychického týrání dětí. Závažnost dopadu na děti je závislá na povaze a stupni domácího násilí, na jeho frekvenci a délce trvání, na věku dítěte a na emocionálním vztahu dítěte k násilné a ohrožené osobě.

3.1.3. Zanedbávání

Tento druh týrání znamená jakákoliv nedostatek péče, který dítěti způsobuje vážnou újmu ve vývoji nebo jej ohrožuje. Především se jedná o neuspokojování tělesných potřeb dítěte (např. neposkytování přiměřené výživy, oděvů, zdravotní péče) a také neuspokojování citových potřeb (projevů náklonnosti, lásky a porozumění). V případě zanedbání výchovy a vzdělání není dítěti poskytnuta možnost, aby dosáhlo naplnění svého plného vzdělání a to zejména neustálou absencí ve škole, nepřiměřenou dětskou prací v domácnosti i mimo, nejsou mu tedy poskytovány dostatečné podmínky pro rozvoj schopností, dovedností, chování a jednání. Ve všech případech dochází k citovému zanedbávání, projevující se později např. opožděním vývoje řeči, sociálních dovedností, tyto děti nesnadno navazují v pozdějším věku vztahy s jinými osobami, někdy dokonce i agresivním chováním vůči druhým dětem. Jiným důsledkem zanedbávání je dětská pasivita, uzavřenost dítěte do sebe. V dospělosti mají tyto děti problémy se závislostí na alkoholu, drogách, sexuálních aktivitách a také s uzavíráním přátelství, sňatků a neposlední řadě špatně zvládají i rodičovskou roli.

Typickým případem jsou děti z rodin s nízkou socioekonomickou a zejména kulturní úrovní, jde o rodiny rozvrácené, rodiny alkoholiků a narkomanů. V současné době je však daleko nebezpečnější zanedbávání ve zdánlivě dobrých a úplných rodinách, kde je „naoko“ vše v pořádku, rodiny mají vysokou životní a kulturní úroveň a ve společnosti mají dobrou pověst a kredit. Jsou to však rodiny, kde rodiče nemají na dítě čas ať již z jakýchkoli důvodů nebo kde je dítě nechtěné. Nedostatek lásky je zde nahrazován

---

⁷ Vaníčková, E. a kol., *Násilí v rodině*, s. 35

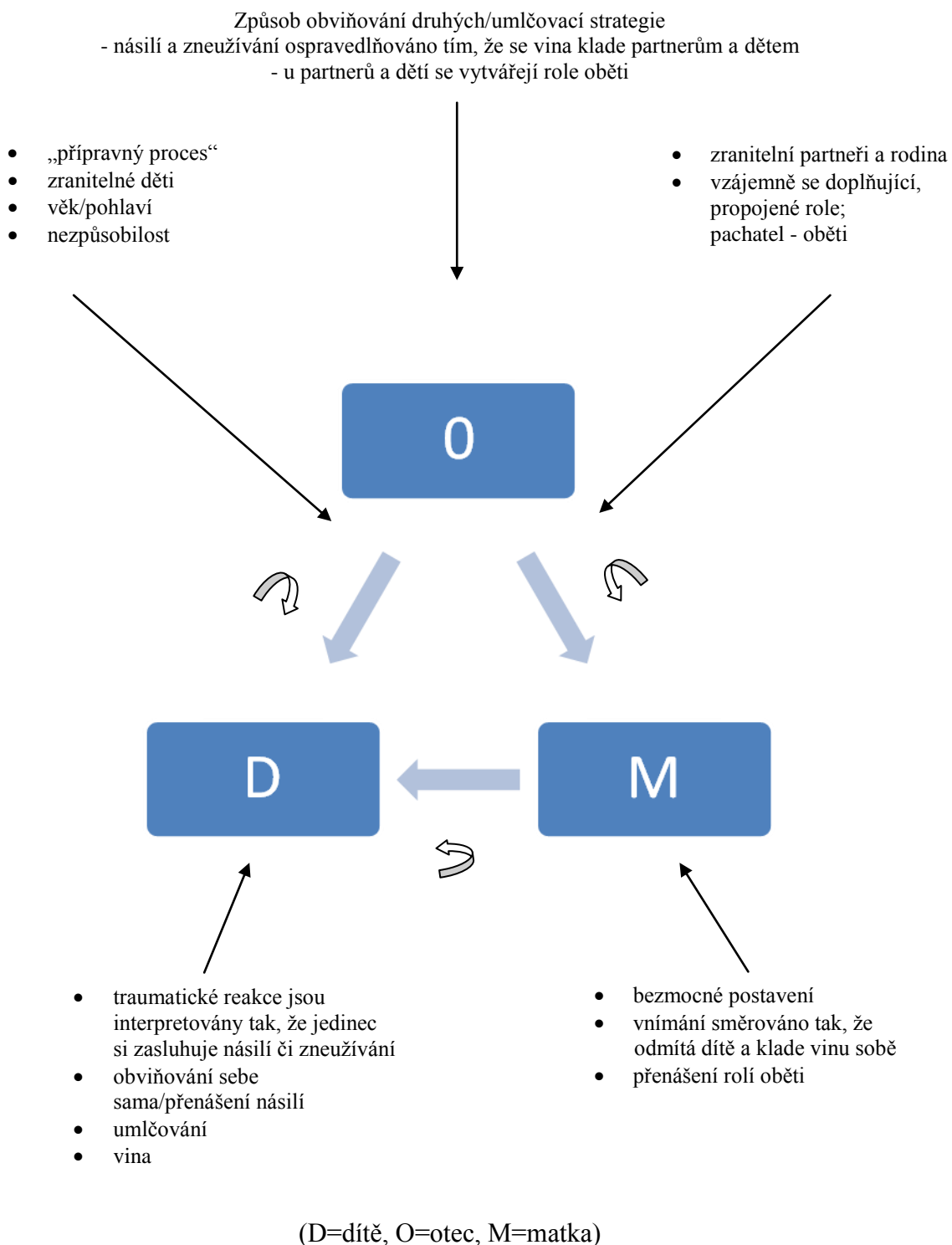
nadbytkem hraček nebo peněz, dítě je ponecháváno často samotné a svůj čas tráví u televize, videa.

3.1.4. Sexuální zneužití

Tento druh týrání je všeobecně považován za ten vůbec nejhorší. Z velké části je to i tím, že je to forma násilí, která je páchána osobou známou, některé studie uvádějí, že pouze v 10 až 15 % případů je zneužití spácháno osobou cizí. Další statistiky uvádějí, že sexuálně zneužitá je každá třetí dívka, sexuální agresor je ze dvou třetin osoba známá (člen rodiny, sousedé, přátelé, známí rodičů, učitelé), každého druhého sexuálního zneužití se dopustil člen rodiny, každé druhé sexuální zneužití se odehrává doma, dívky bývají častěji zneužívány opakovaně, dlouhodobě a pouze každá čtvrtá dívka se svěřila. To znamená skutečnost, že dívky raději trpělivě snáší dlouhodobé zneužívání a to s ohledem na mocenské postavení agresora a nevyhledává pomoc. Sexuální zneužívání je ve skutečnosti častější, než se obecně předpokládá, protože je obvykle skrýváno všemi členy rodiny, rodina i dítě se za své chování stydí. Zde je nutné upozornit i na existenci incestu, kdy nejčastěji zneužívá otec svoji dceru, méně často se jedná o zneužití sestry bratrem. V neposlední řadě je na místě připomenout i aktuální aféry týkající se církve a sexuálního zneužívání dětí kněžími.

Pohlavní týrání je definováno jako nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti nebo chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání nebo styk s osobou, které bylo dítě svěřeno do péče (rodič, příbuzný, přítel, odborný pracovník či cizí osoba). Existuje pohlavní týrání bezdotykové (setkání s exhibicionisty, vystavování dítěte pornografickým materiálům) a dotykové (dochází k pohlavnímu kontaktu, styku, orálnímu nebo análnímu pohlavnímu styku).

Obrázek 1 – Atributy fyzického a sexuální zneužívání

Zdroj: Marie Hejduková

3.2. Týrání osoby blízké a osoby žijící ve společném obydlí

Osoby blízké nebo žijící ve společném obydlí jsou vystaveny stejným či podobným druhům týrání jako děti, tedy tělesnému a emocionálnímu týrání, specificky se zde setkáváme s materiálním zneužíváním a zanedbáváním druhou osobou. Bývají to převážně starší lidé nebo manželky, družky, přítelkyně, v malém procentu ale i muži, týrání svými ženami. Osoby, které takto špatně zacházejí s poškozenými lidmi, mohou být členové rodiny, profesionální pečovatelé, přátelé, nebo i neznámí lidé.

3.2.1. Tělesné týrání⁸

Vědomé způsobování fyzické bolesti, zraňování nebo bezdůvodné fyzické omezování osoby, které může způsobovat zlomeniny, otoky, škrábance, podlitiny, popáleniny, stopy po kousnutí. Do tělesného týrání zahrnujeme i sexuální útok.

3.2.2. Emocionální týrání

Ponižující výroky, psychický nátlak, útok na důstojnost člověka, sekýrování, včetně hrozeb či odloučení od rodiny nebo přátel, které se může u týrané osoby projevit zmateností, přehnaným strachem, spánkovou deprivací nebo naopak potřebou nadměrného spánku, nechutenstvím a tím úbytkem na váze, rezignací a následným stáhnutím do sebe, posléze úzkostnými nebo panickými stavy a užíváním léků a sedativ, případně až pokusem o sebevraždu.

3.2.3. Materiální zneužívání

Zde se převážně jedná o zneužívání majetku a finančních zdrojů poškozených osob, které raději svůj majetek nebo finanční prostředky dobrovolně vydávají agresorům, aby zabránili fyzickému násilí, ovšem i tento způsob zneužívání přináší citové týrání, které se u zneužívané osoby projeví výčitkami k vlastní osobě, tím že není schopna odolat nebo se

---

⁸ Tošnerová, T., *Špatné zacházení se seniory a násilí v rodině*, s. 12

bránit nátlaku k vydání svého majetku a peněz. Rozpoznat tuto formu zneužívání můžeme podle určitých příznaků, jakými jsou např. nepřesné povědomosti o vlastní finanční situaci poškozené osoby, neschopnosti platit účty, provádět nákupy potravin nebo předmětů osobní potřeby, nerovnoměrností mezi příjmem a životní úrovní, projevením strachu, když se hovoří o penězích, náhlý nebo bezdůvodný převod majetku na jinou osobu, či mimořádný zájem členů rodiny o majetek starší osoby.⁹

3.2.4. Zanedbávání druhou osobou

Tělesné a psychické zdraví staršího člověka může být ohroženo, když osoba, která o ní pečuje, není dostatečně schopná splnit nebo zanedbává povinnost opatřit svému svěřenci dostatek potravy, přístřeší, oděv nebo lékařskou péči.¹⁰ Zanedbávaná osoba trpí především dehydratací, podvýživou, hypotermií, můžou se u ní projevovat známky proleženin, zápachu apod. Další známky týrání, které můžeme pozorovat u zanedbávaných lidí, jsou „náhodná“ podezřelá zranění, návštěvy více lékařů, aby se nezjistil přesný počet zranění, bagatelizování svých zranění, časté útky z domova, hluboké deprese.

3.3. Domácí násilí¹¹

Domácí násilí je v naší společnosti relativně nový pojem. Již od devadesátých let je spojován s řadou zločinů, systematicky se s ním pracuje v podstatě až v několika posledních letech. Tento fenomén není mimořádný pro „násilí“ jako takové, ale především pro okolnosti, za kterých je pácháno – intimitou mezi násilníkem a obětí, citovými nebo manželskými pouty, společnými dětmi, majetkem, bydlištěm. Domácí násilí je popřením toho, co rodina znamená, mění základní lidské hodnoty a ponižuje základní lidská práva. Naprosto nepřijatelným jevem je skutečnost, že v 69 % z těchto domácností se násilí mezi dospělými partnery dokonce odehrává v přítomnosti dětí, které si toto chování osvojují a v dospělosti kopírují ve vlastních vztazích. Netýká se malého počtu rodin, nejedná se ani o hromadný jev, ale domácí násilí jde napříč celým společenským spektrem. Dochází k němu

---

⁹ Tošnerová, T., *Špatné zacházení se seniory a násilí v rodině*, s. 13

¹⁰ Tošnerová, T., *Špatné zacházení se seniory a násilí v rodině*, s. 14

¹¹ Dostupné na <http://www.stopnasili.cz/zeny/co-je-domaci-nasili.html>, (cit. 2010_11_20).

ve všech společenských vrstvách bez ohledu na vzdělání, náboženství, věk, sociální nebo etnický původ. Podle expertů představuje domácí násilí vůbec nejrozšířenější formu agrese mezi lidmi. Lidé mají větší pravděpodobnost, že budou napadnuti, zraněni, týráni či zabiti doma ze strany svých blízkých, než kdekoli jinde a od kohokoli jiného ze společnosti. Sociologické výzkumy provedené např. Bílým kruhem bezpečí zjistily následující fakta. Každý šestý občan ČR přiznává násilí ve svém partnerském vztahu, které je dlouhodobé, převládá fyzické násilí doprovázené psychickým týráním. Tři pětiny populace nad 15 let znají případy násilí z doslechu, více než čtvrtina se s ním setkala přímo jako svědek, oběť nebo násilník. Názorem většiny populace (75%) je, že domácí násilí je závažný jev, o němž nelze mlčet a společnost jej nemůže tolerovat, celá pětina občanů je přesvědčena, že k projevům násilí nesmí okolí zůstat lhostejné. Na druhou stranu ale každý druhý člověk by ve vyhrocené situaci váhal s pomocí nebo by si ho raději nevšímal. Týraná oběť vyhledá pomoc v průměru až po šesti letech strádání, kdy jde již skutečně o život, nejčastěji hledá pomoc u lékaře a ochranu u policie. Alarmující je fakt, že každou osmou ženu její partner bije. Podle uveřejněných statistik domácího násilí v České republice zpracovaného centrem Rosa, poskytují přímou pomoc ženám, které přišly do styku s domácím násilím a vyhledaly pomoc, se uvádí, že nejčastěji se obětí stává žena ve věku mezi 40 – 49 lety a potom mladší ženy od 34 – 25 let a méně, nejčastější věk pachatelů je uváděn od 45 – 54 let, dále se věk pachatelů snižuje od 35 - 39 let a méně. U domácího násilí jsou mezi nejčastějšími rizikovými faktory uváděny: nerovnost pohlaví, mladší věk, odluka, chudoba, kriminální minulost i přítomnost, nezaměstnanost, etnikum, drogová závislost, převzetí násilného chování ze své rodiny.

Pojem „domácí násilí“ je velmi aktuální a stále diskutovanou oblastí zahrnující širokou škálu projevů patologického chování s vysokou latencí. Rodina by měla být místem, kde se člověk cítí bezpečně, kde má svoje soukromí, svou jistotu a zázemí. Bohužel, v mnohých případech tomu tak není. Vychází najevo, že právě v rodině mohou silnější dlouhodobě a často i beztrestně ubližovat slabším. Domácí násilí lze rovněž označovat jako násilí v rodině a zamýšlet se tedy nad rodinou a jejími funkcemi a vlivy v širších souvislostech. Rodina a její fungování je do velké míry závislá na společnosti, je spojena s ekonomickými aspekty a hospodářstvím, zaměstnaností, sociální a zdravotní úrovní země, což rovněž do značné míry ovlivňuje její prosperitu a stabilitu.

Pokud jde o definování pojmu domácího násilí, stále přetrvává problém s jeho nejednotností, který je způsoben samotnou komplexností fenoménu domácího násilí. Je možné přiklonit se k definici, která říká, že je to opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí. Má podobu fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického či jiného násilí, nejčastěji jejich kombinace. Domácí násilí v rodině tedy zahrnuje jakýkoli čin nebo opominutí, spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti. Je to jednání, jehož cílem je získat nad obětí kontrolu, převahu a moc. Vždy je útokem na lidskou důstojnost.

Charakteristické znaky domácího násilí:¹²

Dlouhodobost - domácí násilí většinou eskaluje několik let.

Opakovanost - jednání, které má svůj vývoj, opakované projevy, často trvá velice dlouhou dobu, intervaly mezi jednotlivými útoky se zkracují. Není to tedy jednorázový či ojedinělý incident.

Postupný nárůst intenzity – začíná zpravidla psychickým násilím, postupně se přidává fyzické násilí, útoky směřují proti lidské důstojnosti, poté proti zdraví, mohou vyústit až v útoky proti životu.

Jasně rozdělení rolí – domácí násilí se odehrává mezi blízkými osobami (manželé, partneři, rodiče, děti, prarodiče, vnoučata, sourozenci), kde lze jasně rozlišit roli ohroženého a násilné osoby, role se nezaměňují, nejedná se o tzv. italská manželství.

Páchání násilí v soukromí – k násilí dochází zpravidla beze svědků, v soukromí společného obydlí, jednotlivé incidenty se však mohou odehrát i mimo soukromí.

Obtížná postižitelnost a kontrolovatelnost – domácí násilí není vystaveno zrakům veřejnosti, odehrává se v soukromí bytu, jakýkoli zásah do tohoto teritoria agresora je obtížný a dokazování násilí je velmi složité (často proti sobě stojí tvrzení proti tvrzení, kdy dokazování leží na bedrech oběti, která často pod vlivem traumatu reaguje nepřiměřeně dané situaci a její výpověď působí nevěrohodně).

---

¹² Dostupné na <http://www.policie.cz/clanek/domaci-nasili-644841.aspx>, (cit. 2010_11_20).

Násilné jednání má různé **formy**:

Sociální izolace – uzavření rodiny, zákaz styku s příbuznými nebo přáteli, zákaz vycházení, telefonování, přikazování oblékání, chování, určování literatury, sledování televize, celkový vyčerpávající dohled nad životem a omezování vlastního názoru.

Zastrašování - demonstrace síly, vyvolávání strachu, ničení majetku, předvádění zbraní, týrání domácích mazlíčků. Dále používání různých výhrůžek k opuštění rodiny, spáchání vraždy dětí, vlastní sebevraždy, zavření partnerky do ústavu nebo odnětí dětí.

Vyčerpávání – odpírání spánku, potravin, tekutin a přikazování nesmyslné práce.

Citové týrání – neustálé nadávky, kritizování, popírání násilí („oběti se asi něco zdá“), demonstrací milostného poměru s jinou osobou.

Ekonomické týrání – přidělování kapesného, kontrola nákupů a útraty, zákaz získání nebo udržení zaměstnání, neposkytování financí na běžný chod domácnosti, rozprodávání zařízení.

Vydírání – jako nástroj jsou použity děti, oběť je označována za špatnou matku (nebo otce), navádění dítěte proti druhému rodiči, výhrůžky, že děti už po svém odchodu druhý rodič neuvidí.

Zneužití „práv“ muže – nadřazené a povýšené chování, zacházení s obětí jako se služkou, přivlastnění práva o všem rozhodovat a mít nad vším přehled.¹³

Stejně jako u dalších již zmíněných druhů sociálně patologických jevů se domácí násilí dělí na fyzické, psychické, sexuální a ekonomické a stejně tak mají i podobné charakteristické rysy, proto už vysvětlení k jednotlivým druhům jen ve zkratce.

3.3.1. Fyzické násilí

Projevuje se všemi druhy kontaktu napadající osoby, strkání, fackování, tahání za vlasy, pálení, kopání, bití pěstmi, házení předmětů, ohrožování zbraní nebo nožem, přivazování nebo jiné znehybňování oběti.

---

¹³ Voňková, J. a kol., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, s. 21

3.3.2. Psychické násilí

Zahrnuje zejména slovní týrání, zesměšňování na veřejnosti i v soukromí, ponižování, permanentní kontrolu chodu dne, výslechy, vyhrožování zmrzačením nebo zveřejněním citlivých osobních údajů o oběti.

3.3.3. Sexuální násilí

Obsahuje všechny druhy sexuálních činů, které jsou na oběti vynucovány a které oběť podstupuje s nechutí nebo nedobrovolně.

3.3.4. Ekonomické násilí

Znamená zamezení možnosti oběti disponovat finančními prostředky, ať rodinnými nebo vlastními.

3.3.5. Incest

Incest je definován jako sexuální styk mezi bezprostředně příbuznými osobami – rodiči a dětmi, případně sourozenci.¹⁴ Patří mezi nejstarší tabu ve společnosti, přesto je velká většina sexuálně zneužívaných dětí obětí právě incestního chování. K zneužívání dochází tedy nejčastěji doma, opakovaně a dlouhodobě a oběť s ohledem na mocenské postavení agresora přijímá sexuální násilí a nevyhledává pomoc. Nejčastější forma incestu je mezi vlastním otcem a dcerou, kdy otec zneužívá svoji moc, postavení, ale také emocionální vztah dcery, čímž jí způsobuje psychické a citové strádání. Následuje trauma z nerespektování soukromí, vniknutí do dětského pokoje a neposkytnutí žádné opory po ukončení sexuálních aktivit. V ojedinělých případech se může jednat o incest mezi matkou a synem. Sexuální zneužití chlapců se nejčastěji odehrává při náhodném kontaktu, výhradně se jedná o homosexuální zneužití, kdy ze dvou třetin je páčáno osobou cizí, z jedné třetiny osobou známou (učitel, vychovatel, vedoucí zájmových kroužků).

---

¹⁴ Vaničková, E. a kol., *Sexuální násilí na dětech*, s. 46

Stejně jako domácí násilí, incest můžeme zaznamenat u všech typů rodin. Na první pohled „slušná“ rodina, úplná a funkční, může skrývat sexuálního agresora ve formě vlastního nebo nevlastního otce. V jiném typu rodiny, kde je otec velmi často nezaměstnaný, je zde abúzus alkoholu nebo drog, dochází většinou ještě spolu se sexuálními zneužitím i k tělesnému týrání nebo zanedbávání. V posledních letech jsou známy i šokující případy, kdy otec nebo dokonce oba rodiče nabízejí své děti každého věku cizím lidem za finanční úplatu.

3.4. Drogová závislost

Drogová závislost představuje závažný celospolečenský problém. Lidé od pradávna hledali způsoby, jak si vylepšit své prožitky a pocity. Zjistili, že některé látky jejich psychiku opravdu ovlivňují a „vylepšují“ a navíc je alespoň na chvíli vytrhnou z reality a přenesou do krajiny snů a euforie. Jde o útky od problémů, osobních krizí, sexuálního násilí, psychických traumat či jiných příčin, závislost na drogách svými důsledky člověka osvobozuje. Droga je definována jako jakákoliv látka s potenciale psychotropními vlastnostmi, která může vyvolat závislost a být škodlivá jednotlivci, rodině i společnosti. Světová zdravotnická organizace rozděluje drogy, které nějakým mechanismem ovlivňují psychiku člověka, na tyto hlavní typy¹⁵:

- a) opiátový (opium, morfin, heroin, kodein aj.),
- b) kokainový,
- c) cannabisový (hašiš, marihuana),
- d) alkohol-barbiturátový (alkohol, barbituráty, uklidňující a uspávající látky a léky),
- e) stimulační (amfetamin, pervitin – metamfetamin, efedrin, fenmetrazin),
- f) halucinogenní (LSD, některé alkaloidy hub, marihuana),
- g) inhalační-solvenicový (organická rozpouštědla – toluen, aceton, freon, benzín, éter).

---

¹⁵ Dostupné na <http://www.heo.cz/1/124-drogy-rozdeleni-drog-priznaky-a-ucinky-drog-uzivani-html>, (cit. 2011_01_08).

Toxikomanie svými škodlivými účinky nejenom negativně ovlivňuje tělesný a duševní rozvoj člověka, ale také ohrožuje morální výchovu mládeže a rodinné vztahy. Pod vlivem drogy může člověk jednat nesmyslně nebo nebezpečně a ohrozit sebe nebo druhé.¹⁶ Některé drogy pronikavě zvyšují riziko násilného jednání. Lidé, kteří je berou, jsou také častěji obětí násilí ze strany druhých. Kdokoliv ve společné domácnosti s dospělým drogově závislým může být vystaven násilnému jednání. Pro další členy rodiny není bezpečné, aby její závislý člen bydlel ve stejné domácnosti, pokud nemá zájem se léčit. Pouze ohrožuje ostatní. Je důležité svěřit se s obavami a problémy, které přináší do rodiny drogově závislý jedinec a situaci řešit. Svěřit se můžeme například příbuzným, přátelům, ale i profesionálním pracovníkům, ve vyhocených situacích je namístě volat policii. Fyzické tresty vztahy v rodině většinou zhorší, napadený na násilí reaguje často odporem. Efektivnější je trvat na co nejrychlejším nástupu do léčebného zařízení. Objeví-li se v rodině problém s drogami, je to vždy velmi bolestivé a vyčerpávající. Ale není to beznadějně, pokud jsme ochotni otevřeně o věcech mluvit a nalézt odvahu ve své rodině něco změnit, i třeba jen sebe samého.¹⁷

3.5. Alkoholismus

Další negativní jev, který je bezesporu často diskutován v široké společnosti a je tématem všeobecně vděčným. Alkoholismus nebo též závislost na alkoholu, opilství je chronické recidivující onemocnění postihující nejen celou osobnost postiženého jedince po stránce psychické a fyzické, ale i jeho blízké, zvláště pak rodinné příslušníky. Patří mezi nejzávažnější a nejrozšířenější formy závislosti.

Populaci si můžeme rozdělit do čtyř skupin podle množství a frekvence požívání alkoholických nápojů. Do první z nich se řadí abstinenti, kteří nepijí nikdy a žádný alkohol. Druhou skupinu jsou spotřebitelé, kteří pijí příležitostně na oslavách a v podobných výjimečných situacích. Třetí skupina jsou pijáci, kteří se dostávají do stádia, které už můžeme považovat za počátek alkoholismu. Piják se dovede ovládat, ale alkohol potřebuje k získání určité nálady, kterou si jím navozuje. Ovšem čím častěji se potřebuje

---

¹⁶ Dostupné na <http://www.azrodina.cz/3079-deti-a-drogy-jak-lecit-zavislosti-v-rodine-html>, (cit. 2011-01_08).

¹⁷ Dostupné na <http://deprese.blogger.cz/Leky/Drogy-v-rodine-a-deprese-html>, (cit. 2011_01_08).

dostat do své nálady, tím se zvyšuje jeho závislost na alkoholu a stává se alkoholikem. Nezná svou míru, pije po ránu, aby byl vůbec schopný vstát a pracovat, bez alkoholu se mu třesou ruce, je nervózní až agresivní. Dochází k celkovému úpadku osobnosti v pracovní, společenské i rodinné oblasti.¹⁸

Proces vytváření závislosti na alkoholu a jeho projevy se obvykle liší u mužů a u žen. Muž závislý na alkoholu chodí do hospod, kde pije s podobně zaměřenými přáteli, o jeho závislosti tedy ostatní ví. Žena naopak pije sama doma. Stydí se za své pití a snaží se proto svůj problém skrývat, schovává láhve od alkoholu a podobně. Ve střízlivém stavu má výčitky a slibuje nápravu, kterou ovšem stejně nedodrží.

V České republice je alkoholismus problém, který je často bagatelizován. Dá se říci, že lidí, kteří problematicky konzumují alkoholické nápoje, jsou desetitisíce. Z dostupných statistik vyplývá, že problém tohoto druhu má 25 % mužů a 10 % žen. Většina z nich žije v manželství nebo ve vztahu, a tudíž v rodinném prostředí. Znepokojující je i rozšířenost konzumace alkoholu mezi mládeží. Tento fenomén je na okraji zájmu veřejnosti a zastíňuje ho viditelnější drogová problematika. Přestože je alkohol legální, pořád zůstává „drogou“ srovnatelnou s heroinem nebo opiáty. Nabaluje na sebe celou řadu negativních jevů, jako je kriminalita, rozvodovost nebo chronická až smrtelná onemocnění. Všechny tyto jevy mají samozřejmě velký a často rozhodující vliv na funkčnost rodiny, především její ekonomickou situaci, jelikož opatřování alkoholu znamená nemalé výdaje z finančního rozpočtu rodiny. Vzniká tím ohrožení zachování fungující rodiny a často dochází k zadlužování konzumenta alkoholu, které ve svém výsledku postihuje celou rodinu a ta se rozpadá.

3.6. Hazardní hry

Gamblerství je sociálně patologický jev, kdy hráčské epizody začnou v životě jedince dominovat na úkor sociálních, materiálních, pracovních a rodinných hodnot a závazků. Dotyčný cítí nevladatelné intenzivní puzení ke hře, jež se obvykle zvyšuje se zhoršující se finanční situací. Anglický výraz „to gamble“ můžeme do českého jazyka přeložit hned několika významovými slovesy. Většina z nich má však něco společného

---

¹⁸ Dostupné na <http://www.heo.cz/1/117-zavislost-na-alkoholu.html>, (cit. 2011_01_08).

s rizikem – sázet, hazardně hrát, spekulovat, riskovat atd. Gambler je tedy patologický hráč, který je závislý na hraní na hracích automatech, ruletě, kartách, ale může to být i závislost na sportovních sázkách i sázení obyčejné Sportky. Člověk, který hraní propadne až do fáze česky označované jako patologické hráčství, si skutečně zahrává a ničí život nejenom sobě, ale i svým nejbližším.

Až do roku 1989 zůstávali Češi této formy závislosti v podstatě ušetřeni. Hazardní hry oficiálně prakticky neexistovaly. Zato po listopadu 1989 se možnostmi jak hrát a prohrát roztrhl pytel. Počínaje různými loteriemi přes první oficiální sázkové kanceláře až po nejnebezpečnější formu – hrací automaty, které se objevily snad ve všech městech a obcích v republice. Stát a obce svým benevolentním přístupem umožnily, aby se z Česka stala hráčská džungle. Podle aktuálních analýz je u nás provozováno nejvíc heren ze všech zemí Evropské unie a jen v Praze je tolik výherních automatů jako v celém Německu.

Klamná vidina údajného zisku zatemnila mysl mnoha lidem. Těch, kteří situaci nezvládnou a propadnou patologickému hráčství, stále přibývá. Přesná data týkající se počtu patologických hráčů v České republice nejsou známa, naprostá většina těchto lidí se neléčí a studie zjišťující patologické hráčství v neklinické populaci nejsou k dispozici. Kvalifikovaný odhad však hovoří o počtu až 100 000 osob, jež mají se svou hráčskou vášní skutečně zásadní problém a zatím odbornou pomoc nevyhledali. Počet lidí, kteří nejsou patologickými hráči, ale mají s hazardní hrou své zkušenosti, může být přibližně 2 až 3x vyšší. Nejnovější statistiky uvádějí, že se z gamblerství léčí o 20 % víc lidí než před sedmi lety - celkem 1435 případů. Mužů gamblerů je asi desetkrát víc než závislých žen, těch ale přibývá.¹⁹

Rozvinuté gamblerství totiž vůbec není tak zábavné, jak by se mohlo na první pohled zdát. Jedinec, který této vášni (vlastně nemoci, protože dnes je už patologické hráčství diagnostikováno jako porucha osobnosti) propadne, totiž riskuje nejen své peníze, ale i rodinný majetek, zaměstnání, přátele a v neposlední řadě i soudní jednání a uvěznění. Uniknout z tohoto druhu závislosti je těžké. Na rozdíl od alkoholismu, kouření či drog totiž neexistují žádné léky, které by s odvykáním pomohly. Přesto je třeba vyhledat odbornou pomoc co nejdříve a zabránit tak možným devastujícím následkům jak samotného závislého člověka, tak jeho blízkých v rodinném prostředí.

---

¹⁹ Dostupné na <http://www.drogy.net/portal/ostatni/zpravy-a-statistiky-3/pocet-lidi-kteri-si-leci-z-gamblerstvi.html>, (cit. 2011_01_08).

Závislost na hře vede k narušení mezilidských vztahů. Gambler svoje rodinné příslušníky i přátele podvádí, lže jim, půjčuje si od nich peníze, které nevrací, krade jejich věci apod. Potřeba hrát se pro něj stala větší hodnotou než citový vztah. Dochází k určitému emočnímu oploštění, k bezohlednosti a ke ztrátě zájmu o blízké lidi. Patologické hráčství také sebou přináší další nepříznivé sociální důsledky, jako je zchudnutí, narušené rodinné vztahy a rozkol osobního života.

Rodinní příslušníci gamblera by neměli podlehnout iluzi o možnosti spontánní nápravy. Hráč často slíbí nápravu, ale slib nedodrží. Patologický hráč potřebuje odbornou péči, nelze uvěřit jeho sugestivním slibům, že s hraním skončí sám, jenom až .... V tomto případě nemusí jít ani o vědomou lež, gambler může být skutečně přesvědčen, že by to dokázal, ale opak je pravdou. Je docela dobře možné, že by chtěl s hraním přestat, ale nevydrží to, nutkání ke hře je silnější.

U závislých hráčů jde o poruchu v oblasti sebehodnocení a v oblasti autoregulace. Gambler je člověk psychicky závislý na hře, a protože se této závislosti nikdy nezbaví, je cílem léčby úplná abstinence.

Podobně jako u závislosti na alkoholu, i zde se popisuje více **stádií**.²⁰

Fáze výher – občasná hra, častější výhry, vzrušení před hrou a během ní, zvyšování sázek, fantazie o velké výhře, velká výhra, neodůvodněný optimismus, osamělé hraní, chlubení se výhrou.

Fáze prohrávání – myslí hlavně na hraní, v dlouhém období prohrávání nedokáže přestat s hrou, legální půjčování peněz, skrývání hry a lhaní, bezohlednost vůči rodině, nepřítomnost v práci, odkládání splátek dluhů, změny osobnosti (podrážděnost, neklid, uzavřenost), nešťastný rodinný život, velké půjčky legální i nelegální, neschopnost splácet dluhy, zanedbávání zdraví.

Fáze zoufalství – podmíněné tresty, poškození pověsti, odcizení od rodiny a přátel, podstatně více času trávení s hrou, obviňování druhých, výčitky svědomí, panika, trestné činy. Beznaděj, myšlenky na sebevraždu nebo sebevražedné pokusy, rozvody, alkohol, zhroucení.

---

²⁰ Marhounová, J. Nešpor, K., *Alkoholici, fetišáci a gambleři*.

Do tohoto sociálně patologického jevu je nutné zahrnout i závislost na **počítačových hrách**. Moderní počítačové hry nabízejí mnoho zábavy, skvělou grafiku a velice chytlavou atmosféru. Proto se staly doslova masovou zábavou pro bezpočet hráčů. Jedná se o fenomén, který vyvolává podobné reakce jako svého času třeba vznik filmu. Je zajímavé, že to ještě v polovině 70. let vypadalo, že hry možná brzy zaniknou, protože hry do tehdejší doby byly jen různé variace na Tenis atd. Hry se však začaly rozvíjet a vznikla celá řada různých žánrů, objevila se 3D grafika a nakonec přišel internet s online hrami.

Nové on-line hry jsou krvavější, násilnější, složitější a graficky propracovanější. Není divu, že pak mohou souviset s emočními poruchami, nutkavým myšlením a násilným chováním. Více než 85 % videoher obsahuje nějakou formu násilí a přibližně polovina z nich násilné chování závažného charakteru. Násilné videohry preferují spíše chlapci s menší mírou vcítění, se sklonem k násilí a s nižší inteligencí. Násilí v médiích, včetně televize a počítačových her, z krátkodobého hlediska zvyšuje více agresivitu u dospělých než u dětí, z dlouhodobého hlediska naopak více agresivitu u dětí než u dospělých.

Obliba online her má celkem prozaický důvod. Úspěchy, kterých se hráči podaří dosáhnout v poměrně krátkém čase, si může kompenzovat neúspěchy v reálném životě. Mnoho hráčů pak logicky raději upřednostňuje virtuální svět před reálným. Z tohoto pohledu se může zdát, že závislost na online hrách a na počítačových hrách obecně je nevyhnutelná. To ale tak úplně neplatí, protože herní svět totiž v této problematice kopíruje svět reálný. Existují prostě lidi, kteří jsou k závislostem náchylní více nebo méně. Hráči her ale přiznávají, že honba za stále lepšími kouzly a zbraněmi, či touha postoupit do dalšího levelu je velmi návyková. Přesto ve většině případů dochází k tomu, že vás hra dříve nebo později prostě přestane bavit.

4. Příčiny sociálně patologických jevů v rodině²¹

Rodina je ve všeobecné představě společnosti vnímána jako prostředí, ve kterém je dítě milováno a rodiče o ně dobře a s láskou pečují. Realita bývá ale někdy značně odlišná. Často se setkáváme s rodinami, kde nejen že dítě není s láskou vychováváno, ale kde trpí nebo kde je dokonce týráno. Z hlediska obecně přijímaných norem chování, je nutné

---

²¹ Vaničková, E. a kol., *Násilí v rodině*, s. 22

zabývat se příčinami, které vedou k odchylkám v chování rodičů a následně pak k nežádoucím jevům v rodině.

Příčiny změněného chování rodičů můžeme hledat v jejich osobnosti, v jejich vlastním vývoji nebo v kulturních a sociálních podmínkách, ve kterých rodina žije. Dalším zdrojem příčin je partnerský vztah rodičů k sobě navzájem a v neposlední řadě i skutečnosti a okolnosti, z nichž došlo k narození dítěte.

Osobnost rodičů nebo jednoho z nich se značným způsobem podílí na jejich následném chování k dítěti. Rodič může trpět jakoukoli poruchou, pro kterou není schopen vytvořit si pozitivní vztah k dítěti. Příčinou může být charakterová či emocionální odchylka, která brání rodiči k vytvoření kladného a bezproblémového vztahu k dítěti. Citově chladný jedinec pravděpodobně nebude své dítě přímo fyzicky týrat, ale velmi pravděpodobně ho bude citově zanedbávat. Jedná se o osoby s duševní poruchou (neurotické nebo duševní onemocnění, psychopatie) nebo o osoby deviantní jiným způsobem (alkoholici, narkomani, či násilnické a kriminální osoby).

Podstatným činitelem chování rodičů k dětem jsou i **vlastní zkušenosti z dětství** jednoho nebo obou rodičů. V dětství týraný jedinec přejímá deviantní chování za jeden ze vzorců chování, za způsob řešení situací a tím zdůvodňuje svoje chování, že sami bývali v dětství bití a nijak jim to neublížilo. Je tedy nepochybné, že vlastní rodina dítěte a její způsob chování je pro něj jediným a absolutním vzorem chování.

Konkrétní **kulturní a sociální podmínky**, v nichž rodina žije, nám rovněž určují způsob chování rodičů k dětem. Rodina se totiž kromě výchovné funkce musí věnovat i ekonomickému zajištění své existence. Proto někteří rodiče věnují své kariéře, vědecké nebo podnikatelské činnosti a svým zájmům daleko více času než je nutné a tím zanedbávají výchovu a především citové vazby ke svým dětem.

Dalším negativním vlivem je **vztah rodičů k sobě navzájem**, kdy je například dítě vtahováno do hádek a sporů mezi rodiči. Stává se terčem, na němž si rodiče vylévají svou zlost na druhého partnera a také si přes dítě řeší své vlastní partnerské problémy, zvláště v souvislosti s rozvodem.

Okolnosti, za nichž došlo k **počtetí a narození dítěte** velice podstatně ovlivňují vztah a tím i chování rodičů k němu. Pokud byl jeden z rodičů k sňatku přinucen, může tento fakt z dítěte učinit terč nevraživosti. Roli zde hraje též skutečnost, zda narození dítěte bylo chtěné či nechtěné, případně vítané.

Druhým účastníkem ve vztahu v rodině je **dítě**. I u něj můžeme zjistit určité příčiny, které vedou k jeho týrání. Dítě je terčem agresivního chování prostě jen proto, že je **bezmocné, závislé a slabší**. Rodič je často agresivní z důvodu, že například hledá náhradní cíl pro svoji agresivitu, kterou nemůže z nějakého důvodu zaměřit k tomu, kdo ji vyvolal, ať je to třeba šéf v zaměstnání nebo partner, či přítel, kamarád.

Dále jsou zde děti **nechtěné**, které jen svojí existencí připomínají rodiči svůj závazek, který musel na sebe v souvislosti s jeho narozením vzít, ale který ve skutečnosti neakceptoval.

Některé děti neplní podle představ rodičů životní představy, které do nich vkládají. Buď proto, že nejsou schopny tyto sny a představy naplnit, jelikož jsou značně nereálné, nebo proto, že dítě trpí nějakým **skutečným či relativním handicapem**. Některé handicapované děti jsou pro rodiče velkou zátěží, jak faktickou, tak především citovou a rodiče se s touto zátěží nedokážou vyrovnat. Prožívají zklamání z nenaplněných snů o svém dokonalém dítěti a to se může projevit ve změně chování a dojít až k jakémukoli druhu týrání.

Zvláštní kapitolou jsou děti v **náhradní rodinné péči**. Adoptivní rodiče jsou před adopcí upřímně odhodláni překonávat překážky ve výchově, ale dítě přichází do rodiny již zatížené negativními zážitky z vlastní rodiny, genetickými předpoklady svých biologických rodičů a náhradní rodiče nemohou ani při největší snaze docílit svých citových investic, vkládaných do dítěte.

Mezi nejčastěji uváděnými **příčinami domácího násilí** jsou:

1. porucha osobnosti, duševní porucha
2. stres, promyšlená motivace za účelem dosažení poslušnosti ženy
3. alkohol, drogy.

Vliv konzervativních názorů ve společnosti na rodinu a postavení ženy v rodině je dán i délkou trvání manželství do okamžiku, kdy se žena rozhodla situaci zveřejnit a podala návrh na rozvod. V převážné většině případů se jedná o manželství v trvání od 6 – 10 let a od 11 – 15 let a více. Z toho je patrné, že domácí násilí je dlouhodobé, s vysokou latencí a může mít více forem, které se různě střídají nebo stupňují. O tom svědčí i skutečnost, že po rozvodu některé ženy jsou nuceny bydlet ve společném bytě s agresorem a stále přetrvává některá z forem praktikovaného násilí. Jiné ženy najdou například podnájem, ale jiné žijí v azylovém domě nebo dokonce jako bezdomovkyně. Je zajímavé,

že se v nedávné době vyskytl i případ přenechání bytu oběti za cenu stažení trestního oznámení. Pravděpodobným důvodem je obava ze zveřejnění ve vztahu ke společenskému postavení.

Při rozhovoru s pracovnící Intervenčního centra byla sdělena další příčina vzniku domácího násilí. Jde o domácí násilí páchané v manželstvích, kde jedním z manželů je cizí státní příslušník. Vzhledem k lokalitě města Kladna, zeměpisné blízkosti k Praze, jsou zde poměrně často uzavírány sňatky s cizinci. A ze vztahu dvou lidí s kulturními a náboženskými rozdíly také následně plynou příčiny domácího násilí.

Zde je také třeba podotknout, že projevy domácího násilí nekorespondují pouze s nízkým vzděláním a méně prestižním zaměstnáním, jak může být mylně považováno, ale spíše naopak. Nejvíce pachatelů-agresorů dosáhlo vysokoškolského a středoškolského vzdělání a až na posledním místě figurují pachatelé se vzděláním základním. Nejvíce jsou napadány ženy v domácnosti, na mateřské dovolené, dále administrativní pracovníce, ale i učitelka, lékařka aj.

5. Následky sociálně patologických jevů v rodině

5.1. Následky týrání a sexuálního zneužívání dítěte

U dětí, které byly vystaveny týrání či zneužívání, se může rozvinout tzv. PTSP – posttraumatická stresová porucha. Jde o soubor obtíží, které vznikají následně po prožitém traumatu, ať již fyzickém, sexuálním či psychickém, Vznik těchto obtíží má vliv na chování dítěte, jeho školní přizpůsobivost, sociální chování, mezilidské vztahy i pro mezigenerační přenos násilí. Základní reakcí je neustálé připomínání si traumatizující události vryté do paměti, např. prostřednictvím záblesků vzpomínek vyvolaných okolnostmi (flash-back), které onu událost připomínají, spontánně, během hry, ve snech a nočních můrách. Ve snaze překonat tyto zážitky se lidé snaží vyhnout se všemu, co jim tuto událost může připomínat, tedy místům, lidem a situacím. Jinou formou je disociace, která vymaže traumatický zážitek a vytvoří v mysli a paměti člověka díru. Zdrucující traumatický zážitek může přivodit stav nabuzení a podrážděnosti a může mít vliv na spánek a schopnost odpočívat.

Dále traumatický stres postihuje tyto oblasti:

emoční – bezdůvodné výbuchy vzteku a pláče, pocity strachu, úzkosti, zlosti, hanby, smutku

psychické – dezorientovanost, zmatenost, ztráta smyslu života, zhoršení krátkodobé paměti, vtíravé příznaky

chování – sebedestruktivní chování, alkoholismus, narkomanie, poruchy příjmu potravy

mezilidských vztahů – pasivita k okolí, uzavření se do sebe, zachování odstupů

Mezi další kritéria této poruchy patří – halucinace, iluze, náhlá ztráta zájmu o cokoli, ztráta určitých dovedností, neschopnost cítit lásku, pesimistický postoj k budoucnosti, nadměrná ostražitost, špatná koncentrace, zvýšená přecitlivělost na nepatrné podněty.

Lze také konstatovat, že na krizovou událost jsou reakce individuálně rozdílné v závislosti na povaze člověka a jeho současné i předcházející situaci i zkušenosti.

5.1.1. Krátkodobé a dlouhodobé následky

U většiny sexuálně zneužitých dětí jsou po každém útoku násilí popisovány krátkodobé následky, které bezprostředně navazují na zkušenost se sexuální agresí a odezní po několika hodinách či dnech a to v závislosti na tom, kdo byl agresorem, na věku dítěte, na jeho schopnostech se vyrovnávat se stresem a také podporu okolí. Dlouhodobé následky se projevují až jako určité změny v dospělosti.

Krátkodobé (iniciální) následky sexuálního zneužití jsou popisovány u více než 50% zneužitých dětí. Dělí se na pět typických reakcí:

1. **intrapsychické** – projevující se různou expresí a sdružováním symptomů, jako jsou poruchy spánku, příjmu potravy, fobie, strachy, obavy, deprese, pocity viny, hanby, bezmocnosti. Zevní symptomy se projevují školním selháváním, útoky z domova, agresí, odmítáním komunikace. U mladších dětí (7-13 let) je nejčastějším symptomem strach, u starších (14-18 let) je nejvýraznějším projevem hostilita. Typickým symptomem, vyskytujícím se ve všech věkových kategoriích, je narušení sebeúcty. Snížení sebeúcty vede ke změnám přijetí sama sebe.

2. **psychosomatické** – poruchy spánku a potravy,

3. **těhotenství** – naštěstí dosti vzácně,
4. **změna sexuálního chování** – ovlivnění sexuálního vývoje, projevujícího se většinou u malých holčiček a starších chlapců, objevuje se veřejná masturbace, exhibicionismus, zvýšené sexuální chování,
5. **útěky z domova** – až v 33%, záškoláctví a zhoršení prospěchu.

Důsledky sexuálního zneužití se odráží v emocionální a osobnostní rovnováze dítěte. V první řadě se uvádí traumatická reakce dítěte, která je charakteristická akutní úzkostí. Také se může objevit fobické vyhýbání se zvláště osobám stejného pohlaví jako pachatel, sexuálně zneužité děti jsou ustrašené a mohou se u nich projevovat také psychosomatické obtíže. Občas se v některých případech objevuje též identifikace s pachatelem jako hlavní obranný mechanismus.

Mezi specifické následky sexuálního zneužití v dětství patří zejména:

1. **změněný vztah k sexualitě** – např. hypersexualita, kdy některé studie dospělých prostitutek uvádí, že až 36% z nich bylo v dětství obětí incestu, na druhou stranu se může projevovat odmítání a sexuální inhibice,
2. **obtíže s důvěrou, s navazováním a udržováním vztahů** – ať už partnerských nebo kamarádských,
3. **obtíže se sebehodnocením, pocitem méněcennosti** – následné problémy k utváření životního postoje,
4. **obtíže v intimním životě.**

Dlouhodobé následky se projevují v tělesné i psychické stránce zdraví. Přetrvává **labilita, tenze a zvýšená úzkostnost**. Téměř pravidelným průvodcem na cestě života je pro sexuálně zneužité děti **smutek, deprese, sebevražedné chování, užívání drog, poruchy příjmu potravy, frigidita, promiskuita a prostituce**. Tyto následky úzce souvisí na mnoha aspektech každého jedince a to především na osobnostní struktuře, na vztahu jedince k pachateli, délce trvání sexuální agrese, schopnosti se vyrovnávat se stresem, zda se oběť svěřila a vyhledala pomoc a v neposlední řadě i na reakci bezprostředního okolí a rodiny.

5.1.2. Následky domácího násilí

Domácí násilí se vyznačuje vysokou latencí. Má řadu různých projevů a forem a zahrnuje všechny členy rodiny: ženy, muže, děti i seniory. Následky bývají dlouhodobé a zanechávají nejen fyzické, ale především psychické rány. Řada žen trpí nejrůznějšími depresivními poruchami, úzkostmi a pracovní neschopností v důsledku napadení. Výjimkou nejsou ani pokusy o sebevraždu a rovněž se prokázal vztah mezi pohlavním zneužíváním v dětství a výskytem nadměrné obezity nebo bulimie.

Průzkumy ukazují na další dříve opomíjené skutečnosti související s domácím násilím: 75% ze zkoumaného vzorku žen, které se léčí ze závislosti na drogách nebo alkoholu, bylo obětí incestu nebo pohlavně zneužito v dětském věku, 80% mužů z tohoto vzorku, kteří byli pohlavně zneužiti v dětském věku, jsou v dospělém věku závislí na drogách nebo alkoholu.

V souvislosti s krizí rodiny se hovoří o „transgeneračním přenosu“ chování přecházejícího z rodičů na děti v jejich původní rodině a dále v dospělosti opět na jejich děti. Jde o tzv. modelové chování rodičů, které se uplatňuje i v případě násilného chování jednoho z partnerů v rodině. Průzkumy týraných žen prokazují, že v rodině jejich partnera, který se rovněž dopouštěl násilí, otec bil matku, byl v rodině dominantní a vyžadoval poslušnost a trestal i děti.

Domácí násilí je závažný sociálně patologický jev a zvyrazňuje se hlavně devastující dopad na celou rodinu, která přestává plnit své funkce. Domácím násilím tedy netrpí jen týraná osoba (tzv. přímá oběť), ale i další členové rodiny, zejména děti (tzv. nepřímá, skrytá oběť).

5.1.3. Posttraumatická stresová porucha

Posttraumatická stresová porucha může vzniknout následkem různých životních traumat, přírodních katastrof, válečných událostí, dopravních nehod nebo násilnými trestnými činy jako jsou loupeže, přepadení apod. V případě domácího násilí může docházet k postupnému rozvoji příznaků posttraumatické duševní poruchy, z nichž mezi nejzávažnější patří sexuální zneužívání a psychické týrání. Tyto příznaky mají podobu nočních děsů, nespavosti, záchvatů vzteku, panického strachu, bezmocnosti a nadchází po

těžkém stresu, jehož intenzita překračuje běžnou lidskou zkušenost. Při zjišťování hloubky dopadu domácího násilí na oběť se vychází z těchto **symptomů**:

1. vtíravé a neodbytné pocity opakovaného prožívání traumatické události ve dne, v noci pak opakující se noční můry,²²
2. únikové příznaky vyhýbání se všemu, co by mohlo vyvolávat vzpomínky na trauma,
3. nadměrné vzrušení, při kterém je oběť stále citově a tělesně připravená na další trauma, organismus není schopen se uvolnit a odpočinout si.

Posttraumatická stresová porucha postihuje hned několik oblastí života jedince:

- a) **biologickou** – poruchy spánku, únava, poruchy CNS a oběhového systému,
- b) **emoční** – bezmocnost, úzkost, neúměrné pocity vlastní viny,
- c) **psychickou** – dezorientace, zmatenost, ztráta smyslu života, vtíravé představy.

Změny v chování následkem prožitého traumatu se mohou projevat např. sebedestruktivním způsobem v podobě agresivního chování zaměřeného vůči sobě, ale i vně, v podobě nejrůznějších poruch příjmu potravy a řešení situace pomocí drog a alkoholu.

To vše vede k poruchám v oblasti mezilidských vztahů, protože oběti traumatu mají potíže s tím, že nevědí, jak se mají chovat k jiným lidem. Uzavírají se do sebe, vyhýbají se blízkosti ostatních lidí včetně rodiny, mají potíže s navazováním kontaktů a nedokážou rozlišit optimální hranici důvěrných vztahů. Osobní zkušenosti těchto lidí se situacemi, které je poškodily, je podvědomě vedou k vyhledávání obdobných situací a opětovně se dostávají do nepříznivých situací a znovu procházejí obdobnými traumaty. Toto chování dokládají případy žen, které vyhledávají podobné typy agresorů, se kterými měly buď v dětství, nebo v později v mládí negativní zkušenosti.

Posttraumatická stresová porucha je uvedena v katalogu nemocí a připojuje se k poruchám přizpůsobení. Neléčená posttraumatická porucha může vést ke změně osobnosti. Může se objevit jak v dětství, tak v dospělosti a mohou jí trpět i nepřímé oběti domácího násilí, zejména v případech dlouhodobého soužití.

---

²² Voňková, J. a kol., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, s. 77

5.1.4. Stockholmský syndrom

Stockholmský syndrom byl poprvé popsán v sedmdesátých letech při přepadení stockholmské banky, ve které útočníci drželi několik dní rukojmí. Syndrom, kterým trpěla propuštěná rukojmí, se často vyskytuje u dlouholetých obětí domácího násilí. Mezi násilníkem a obětí se vytváří emocionální vztah a oběť se identifikuje s jednáním násilníka. Snaží se mu zavděčit a podvědomě si vykupuje jeho shovívavost, a tím si chrání svůj život. Uvádějí se čtyři podmínky vzniku stockholmského syndromu:²³

1. život oběti je v ohrožení,
2. oběť je přesvědčena, že ze stávající situace není úniku,
3. oběť je izolována od lidí,
4. oběť pocítuje přechodnou náklonnost k násilníkovi.

6. Prevence a boj proti sociálně patologickým jevům v rodině

Velkou roli v efektivitě ochrany společnosti před patologickými jevy v rodině, zvláště před domácím násilím, sehrává na prvním místě dostatečná informovanost veřejnosti, přičemž v posledních letech došlo v této oblasti v České republice k velkému posunu. K prevenci proti sociálně patologickým jevům v rodině jsou využívány všechny mediální prostředky a do boje proti těmto negativním jevům se zapojilo mnoho státních i nestátních institucí a neziskových organizací. Pojmy jako týrání dětí, seniorů nebo domácí násilí jsou poměrně často užívány v tisku, zejména v ženských časopisech, televizi a v hojné míře na internetu, kde je možné nalézt nejvíce informací o všech probíhajících projektech, programech a kampaních na podporu boje proti sociálně patologickým jevům. Dále je možné nalézt mnoho tiskovin, letáček a informací na instituce poskytující nějakou formu pomoci obětem i ve zdravotnických zařízeních, ordinací praktických lékařů nebo orgánů veřejné správy.

Za prioritní je nutné považovat především zcitlivění odborné veřejnosti (policistů, soudců, legislativců, lékařů, pracovníků orgánů sociálně právní ochrany dětí, státních zástupců, učitelů apod.) k problematice domácího násilí. Člověk, který pochopí podstatu

---

²³ Voňková, J. a kol., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, s. 77

tohoto jevu, jeho vývoj, pozici týrané osoby, ale i druhé strany, je schopen na domácí násilí adekvátně a bez předsudků reagovat. V této rovině informovanosti existuje řada odborných manuálů vydávaných různými organizacemi i státními institucemi, které doporučují a uvádějí postupy v případě výskytu domácího násilí pro příslušníky Policie České republiky, strážníky Městské policie, lékaře, sociální pracovníky a psychology nebo pracovníky Orgánu sociálně právní ochrany dětí.

6.1. Osvětové kampaně, výchovné programy, prevenční projekty²⁴

Velkou úlohu při zcitlivění veřejnosti proti toleranci domácího násilí plní zejména osvětové kampaně a výchovné programy a projekty. Kampaně realizované neziskovými organizacemi zahájila první česká informační a osvětová kampaň proti domácímu násilí **Bílého kruhu bezpečí** v roce 2001 v souvislosti s otevřením celorepublikové krizové *telefonické linky Dona*, kam se oběti domácího násilí obracejí o radu a pomoc.

V červnu 2003 vyhlásilo deset neziskových organizací „*Kampaň proti domácímu násilí na ženách obětí násilí*“. Hlavním cílem bylo zvýšit informovanost o domácím násilí ženám-obětím domácího násilí o tom, kam se v případě domácího násilí mohou obrátit o pomoc.

„*Aliance proti domácímu násilí*“ byla založena dne 10. října 2002 v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR a to opět z iniciativy Bílého kruhu bezpečí a Philip Morris ČR a.s. Její prioritou bylo připravit a prosadit systémové změny v oblasti řešení případů domácího násilí. V roce 2004 vznikla při této Alianci expertní skupina, která zpracovala návrh nového zákona. V listopadu téhož roku byl návrh podpořen skupinou 55 poslanců a následně byl dne 14. března 2006 schválen Parlamentem ČR. Prezident republiky podepsal dne 31. března 2006 ***Zákon na ochranu před domácím násilím v ČR číslo 135/2006 Sb.***, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2007. Neziskovaná nestátní organizace a soukromá společnost tak dokázaly prosadit jednu z nejrozsáhlejších legislativních změn v dějinách České republiky, která poskytuje ochranu osobám ohroženým domácím násilím a naši zemi tak zařadila mezi státy s proaktivním řešením této problematiky.

---

²⁴ Voňková, J. a kol., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, s. 169

Diagnostická metoda SARA (Spousal Assault Risk Assessment) vznikla v Kanadě a přes Švédsko se rozšířila do dalších zemí. Její princip spočívá v tom, že na základě strukturovaného odborného přístupu může proškolená osoba při jejím použití zjistit rizikové faktory a kvalifikovaně tak odhadnout riziko dalšího domácího násilí. Do České republiky tuto metodu přivezl Bílý kruh bezpečí v rámci projektu „*Hráz*“, který byl spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. Bílý kruh bezpečí dostal od autorů této metody oprávnění k jeho šíření chráněné mezinárodním právem. Dále získal souhlas k názvu české verze „*SARA DN*“. Metoda je určena pro osoby, které se dostanou do prvního kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím. Mohou to být zejména policisté a pracovníci sociálních služeb. Proškolení pracovníci metody SARA DN dokážou vyhodnotit kritickou situaci, odhadnout závažnost hrozby a zejména přijmout opatření eliminující rizikovou situaci. Od 1. 1. 2007 jsou možná opatření rozšířena o možnosti vykazání násilné osoby ze společného obydlí, zákazem vstupu, zákazem kontaktování a přiblížení se.

Šíření metody SARA DN je podporováno dalšími akcemi, např. semináři se zahraničními lektory „*Pomůcka pro policisty*“ předaná policejním pedagogům a školitelům. Metoda se stala součástí Závazného pokynu policejního prezidenta a výrazně posílila kompetence policistů při realizaci zákona číslo 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím.

V letech 2006-2007 realizoval Bílý kruh bezpečí, o.s. společně s organizací Victim support z Velké Británie projekt „*DAPHNE II*“ na podporu obětí sexuálního násilí.

Dalším projektem realizovaným Bílým kruhem bezpečí, o.s. byl „*MUSAS II*“. V rámci tohoto projektu vznikl komplexní vzdělávací program zaměřený na podporu mladistvých a dětských obětí trestných činů. Zahrnoval např. reakce dětí a mladistvých na šok, okolnosti trestného činu, právní rámec a nezbytné dovednosti pro poskytování pomoci obětem. Projekt byl financován Evropskou komisí v rámci programu Leonardo da Vinci a v letech 2006-2008 byl realizován v Belgii, České republice, Finsku, Nizozemí, Portugalsku, Slovenku a Švédsku.

Záměrem dalšího projektu „*Specializované komplexní poradenství obětem trestných činů*“ je posílení a zkvalitnění nabídky služeb pro oběti domácího násilí a dalších trestných činů. Nabídka služeb je zprostředkována především prostřednictvím vyškolených poradců, specializovaného komplexního poradenství, vytvořením

informačních materiálů pro oběti, jejich blízké, pořádáním seminářů pro pracovníky profesí, které jsou v kontaktu s oběťmi jako první, informováním veřejnosti o problematice obětí trestných činů a domácího násilí. Obětem je tímto projektem usnadněn návrat k běžnému životu, který žily před trestným činem. Po úspěchu v roce vzniku 2008 projekt nadále pokračuje a zapojuje se do něj stále více poraden a místních středisek Probační a mediační služby. Projekt je naplánován do roku 2012.

Kampaň zaměřená na ukončení násilí páchaném na ženách a dětech, která je vedena muži, má název „*Kampaň Bílá stužka – Muži proti násilí na ženách a dětech*“.²⁵ Pochází z Kanady a je rozšířena ve více než 55 zemích celého světa. V České republice tuto kampaň podpořila Liga otevřených mužů, která podporuje sebereflexi a osobní růst mužů v současném světě a přihlášením ke kampani vyjádřili svůj postoj k násilí. Symbolem kampaně je bílá stuha, kterou muži nosí a tím vyjadřují osobní slib, že nikdy nebudou páchat, omlouvat nebo tolerovat násilí na ženách a dětech.

Existují i prevenční programy, které jsou věnovány osobám stojícím na druhé straně domácího násilí a trestných činů než jsou oběti. Jedním z nich je „*Program pro osoby s násilným chováním ve vztazích*“, které nabízí SOS centrum Diakonie ČCE v Praze. Cílem projektu je pomoc násilným osobám a pachatelům domácího násilí ke změně jejich chování, ke zlepšení partnerské a rodinné komunikace a osvojení si řešení konfliktů nenásilnou formou.

Významným dnem je 25. listopad, který OSN vyhlásila „*Mezinárodním dnem proti násilí na ženách*“ před 12 lety, v roce 1999, na základě iniciativy ženských organizací. Tento den je výročím brutálního atentátu z roku 1960 na tři sestry Mirabalovy, politické aktivistky z Dominikánské republiky.

6.2. Praktické rady partnerům a rodinám²⁶

Sociálně patologické jevy v rodině jsou nebezpečné, protože je obtížné rozpoznat, co se vlastně děje za zavřenými dveřmi. Týrání a domácí násilí je skryté před ostatními

---

²⁵ Dostupné na <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/prevence/kampan-bila-stuzka-muzi-proti-nasili-na-zenach-a-detech/r219>, (cit. 2010_11_25).

²⁶ Dostupné na <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/prakticke-rady/bezpecnostni-plan/r104>, (cit. 2010_11_25).

osobami, postupně narůstá a ohrožená osoba nepozná okamžik, kdy již vztah v rodině není bezpečný. Proto je důležité alespoň obětem nastínit praktické možnosti jakési „první pomoci“ v případě ohrožení nebo již prodělaného násilí ze strany domácího agresora. Motivací k prvnímu kroku je často až strach o zdraví a život vlastní nebo ohrožených dětí. Překonat tento strach a poslušnost k agresorovi je pro ohroženou osobu velmi náročné, proto je nutná pomoc a podpora zvenčí. Samotné rozhodnutí ale opravdu záleží jen a jen na dotyčné osobě. Řešení domácího násilí není ani jednoduché ani rychlé. Pokud se však ohrožená osoba jednou rozhodne pro řešení se svým utrpením něco udělat, je mimořádně důležité, aby své rozhodnutí dotáhla až do konce.

Osoba žijící v násilném vztahu si musí připustit to, co se děje, uznat, že se za to nesmí vinit a vyhledat pomoc a podporu. Prioritou je zajištění bezpečí ohrožené osoby a včasné řešení situace, cestou sociálně právních opatření, případně v kombinaci s trestněprávními opatřeními.

Organizace a instituce zabývající se problémem domácího násilí vypracovávají pro ohrožené osoby v rodině různé formy letáčků a uvádějí v nich především kontakty na místa pomoci a také cenné rady pro sestavení bezpečnostního plánu pro ohroženou osobu, aby v případě dalšího napadení byla připravena okamžitě zareagovat a jednat. Častým prvním krokem z domácího násilí může být telefonát na některou z linek důvěry nebo na nepřetržitou DONA linku, kde jsou vyškolenými pracovníky poskytnuty prvotní informace a ohrožená osoba tímto kontaktem získá určitě další posílení vlastního sebevědomí a více se utvrdí v rozhodnutí s domácím násilím skoncovat.

Bezpečnostní plán zahrnuje zejména:²⁷

- shromáždění důležitých telefonních čísel (známých, policie, IC, azylového domu apod.),
- možnost informování rodiny, sousedů či přátel, kteří by v případě potřeby mohli poskytnout pomoc ve formě krátkodobého úkrytu,
- zajištění možné únikové cesty (do jaké místnosti utéct, aby byla reálná šance na únik),

---

²⁷ Dostupné na <http://www.stopnasili.cz/zeny/bezpecnostni-plan.html>, (cit. 2010_11_20).

- domluvení smluveného znamení pro sousedy v případě ohrožení (hlasitá hudba, rozsvícená všechna světla apod.),
- připravení zavazadla pro případ rychlého odchodu z obydlí, kde budou uloženy zejména:
  - ✓ *doklady* (průkaz totožnosti, rodný list, průkaz zdravotního pojištěnce),
  - ✓ *důležité dokumenty* (smlouvy k majetku, pracovní smlouvy, účty),
  - ✓ *léky, věci denní potřeby* (oblečení, hygienické potřeby, hračky pro děti),
  - ✓ *náhradní klíče od obydlí, finanční hotovost, kreditní karty.*

Všechny tyto věci je nutné mít připravené i pro své děti a zavazadlo dobře ukrýt před agresorem, třeba i mimo obydlí, na bezpečném místě, kde se k němu ohrožená osoba může snadno po odchodu dostat.

Dále je doporučováno:

- během napadení nezvedat malé dítě, aby nebylo zranitelnější,
- v případě napadení a během telefonování o pomoc nechat vyvěšený telefon a hlasitě křičet a mluvit,
- po útoku agresora neuklízet do příjezdu policie důkazy (rozbité sklo, šmouhy od krve, rozházené věci, roztrhané oblečení),
- uschovat si jakýkoli důkaz o násilí (poškozené oblečení, fotografie zranění a modřin),
- škody vyfotografovat a snímky vyvolat i s datem,
- informovat se policistů o následném postupu, zda a kdy bude agresor propuštěn, kam lze odejít,
- v případě návštěvy lékaře a ošetření požádat o sepsání podrobné lékařské zprávy.

Dalšími místy pro první kontakt ohrožené osoby se systémem pomoci jsou:

- Policie ČR – tel. 158, nepřetržitě
- obecní/městská policie – tel. 156, nepřetržitě
- přestupkové oddělení obecního úřadu – obecní nebo městské úřady, úřední dny
- intervenční centrum
- orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) – obce s rozšířenou působností, úřední dny

- krizové centrum/centrum krizové intervence
- manželská a předmanželská poradna
- azylový dům
- praktičtí lékaři, pediatři a další specialisté – Zlaté stránky
- nemocnice – Zlaté stránky
- záchranná služba – Zlaté stránky

Tabulka 3 – Kde hledat pomoc

Instituce	Telefonní číslo	E-mail, webové stránky
Tísňová volání		
Policie České republiky	158	www.policie.cz
Rychlá zdravotnická záchranná služba	155	
Hasičský záchranný sbor	150	
Integrovaný záchranný systém	112	
Městská policie	156	
SMS tísňová linka pro neslyšící	603 111 158	
Pomoc obětem trestných činů		
Linka Bílého kruhu bezpečí, o.s.	257 317 110	www.bkb.cz www.domacinasili.cz
Pomoc obětem domácího násilí		
DONA linka	251 511 313	dona@donalinka.cz www.donalinka.cz
Linka důvěry RIAPS Praha	222 586 768 222 580 697	riaps@csspraha.cz linka@mcssp.cz http://www.mcssp.cz
ROSA – centrum pro týrané a osamělé ženy	241 432 466 602 246 102	info@rosa-os.cz www.rosa-os.cz
ProFem, o.p.s.	224 910 744	info@profem.cz www.profem.cz
ACORUS	283 892 772	info@acorus.cz www.acorus.cz

Persefona o.s.	545 245 996 737 834 345	domacinasili@persefona.cz www.persefona.cz
Pomoc obětem obchodování s lidmi		
SOS linka La Strada ČR, o.p.s.	222 717 171	pomoc@strada.cz
Řekni to	605 988 566	mail@rekni-to.cz
Česká katolická charita - Magdala	737 234 078 224 426 519	praha@charita-adopce.cz www.charita.cz
Pomoc dětem v krizi		
Linka důvěry Dětského krizového centra	241 484 149	problem@дитеkrize.cz www.krizovecentrum.cz
Linka bezpečí	116 111 800 155 555	pomoc@linkabezpeci.cz http://www.linkabezpeci.cz
Linka právní pomoci Nadace Naše dítě	777 800 002	Ipp@nasedite.cz
Vzkaz domů	724 727 777 800 111 113	info@linkabezpeci.cz http://www.vzkazdomu.cz
Rodičovská linka	840 111 234	
Pomoc seniorům v krizi		
Zlatá linka seniorů	800 200 007	zlatalinka@elpida.cz http://www.elpida.cz
Život 90 - Senior	800 157 157	poradna@zivot90.cz
Další kontakty		
Adresář azylových domů		www.azylovedomy.cz
Adresář linek důvěry		www.capld.cz
Seznam občanských poraden		www.obcanskeporadny.cz
Adresář rodinných poraden		www.ampr.cz
Registr poskytovatelů soc. služeb v ČR		http://iregistr.mpsv.cz
Pomoc pro drogově závislé		www.substitučni-lecba.cz
Linka důvěry CKI Bohnice	284 016 666	
Linka důvěry Diakonie	222 514 040	linka.duvery@diakonieccc.cz http://www.soscentrum.cz
Linka pomoci v krizi – pro	974 834 688	www.mvcr.cz

příslušníky a zaměstnance Ministerstva vnitra		
Internet Helpline – poradna pro bezpečný internet	800 155 555	pomoc@linkabezpeci.cz http://www.internethelpline.cz

Zdroj: Marie Hejduková

Komentář: V tabulce je uveden souhrnný přehled institucí a organizací poskytujících pomoc obětem postižených násilím v rodině nebo jinou formou sociálně patologických jevů v rodině.

Podrobnější plány a postupy jsou dále rozváděny k jednotlivým bodům, např. jak se zachovat, když ohrožená osoba utíká s dětmi, chce utajit svou novou adresu nebo když je násilnou osobou dítě.

Domácí násilí postihuje rodiny ve všech společenských vrstvách, záleží na každé ohrožené osobě, jaký plán nebo systém pomoci si zvolí, důležité je udělat právě ten první krok k osvobození od agresora a ke změně dosavadního rodinného života.

7. Institucionální pomoc obětem

Tato část práce se týká praktické části, ve které byly provedeny nestrukturované rozhovory s pracovníky Intervenčního centra a Azylového domu v Kladně, s cílem získat potřebné informace o domácím násilí a poté je vyhodnotit pomocí grafů.

V České republice je sociálně patologickým jevům postihujícím rodinný život věnována pozornost ze strany státu, státních orgánů, státních i nestátních organizací a institucí. Některé z nich již byly uvedeny v předešlé kapitole v souvislosti s prevencí a bojem proti sociálně patologickým jevům. Vzhledem k rozsáhlosti problematiky negativních jevů v rodině, existuje i poměrně velké množství institucí, které rodinné problémy a tak i sociálně patologické jevy pomáhají řešit. Jelikož byla v této práci již rozvedena právní úprava sociálně patologických jevů a především podrobněji popsán institut *vykázání*, je tato kapitola věnována institucionální pomoci, tedy pomoci obětem ze strany krizových center, poraden nebo telefonních linek zabývajících se zejména násilím v rodině. V každém kraji, regionu či městě existuje několik institucí poskytujících pomoc osobám ohroženým násilím v rodině nebo osobám závislým na alkoholu, drogách či hazardních hrách. Každý člověk by si měl prohlédnout webové stránky těchto institucí

působících v jeho nejbližším okolí, aby získal přehled pro případ výskytu sociálně patologického jevu ve své rodině, ale i v rodinách svých blízkých, přátel nebo sousedů. Bude tak lépe připraven stát se jednou z možností jak pomoci sobě i ostatním ohroženým osobám.

7.1. Krizová intervence

Krizová intervence znamená práci s jakýmkoli akutním problémem. Jestliže má být klient schopen svoji krizovou situaci řešit, musí jí porozumět, orientovat se v ní. Cílem je uklidnit klienta a stabilizovat jeho duševní stav.²⁸ Ze strany terapeuta se má klientovi dostat citové opory a navození atmosféry empatie. Je též vhodné do terapie zahrnout i rodinné příslušníky. Specifický přístup si vyžaduje problém násilí na dětech a případy zneužívání dětí. Tam je v první řadě nutné zajistit bezpečnost dětí před dalším násilím a před dalším narušením rodinného systému.

7.1.1. Formy intervence²⁹

Formy intervence mohou být různé, ale musí být dodržen soulad všech právních, protektivních i terapeutických postupů:

1. **Trestněprávní forma intervence** – pachatel by měl být, je-li prokázáno porušení právní normy, potrestán. Negativním jevem je ale rozpad rodiny.
2. **Protektivní forma intervence** – zajištění ochrany a bezpečí dítěti proti opakovanému násilí tím, že je dítě odejmuto z rodiny a předáno do péče cizí instituci.
3. **Terapeutická intervence** – skládá se z několika etap:
  - okamžité zastavení sexuálního násilí,
  - zapojení do terapie a spolupráce sexuálního agresora,
  - obnovení přirozené komunikativní i behaviorální roviny mezi rodiči a dětmi,
  - posilování a nový obsah ve vztahu matka – dítě,

---

²⁸ Vaničková, E. a kol., *Sexuální násilí na dětech*, s. 52

²⁹ Vaničková, E. a kol., *Sexuální násilí na dětech*, s. 55

- úprava partnerských vztahů,
- ověření vztahu mezi agresorem a obětí.

Krizová intervence předpokládá terapeutickou práci s obětí, s pachatelem – jedním rodičem, druhým rodičem, od kterého dítě očekává oporu. Cílem intervence je sanace vzájemných vztahů, ale i to, aby pachatel pochopil bolest oběti a naopak, aby oběť „pochopila“ chování rodiče v roli agresora, uměla mu odpustit a dále spolu komunikovat a vést plnohodnotný život.

Ve snaze o pomoc oběti ale dochází k opakovanému sdělování zážitků spojených s násilím. Druhotné zraňování, se kterým se oběť setkává při vyšetřování případu, se nazývá **sekundární viktimizace**. Zásady krizové intervence by měly být i prevencí **systemového týrání**, ke kterému dochází v institucích založených na ochranu oběti.

K sekundární viktimizaci a systemovému týrání dochází na několika úrovních:

- výpověď dítěte zpochybňována a dítě je označeno za lháře,
- při opakovaných výpovědích,
- ponižováním dítěte komunikací a vztahem terapeuta či sociálního pracovníka,
- umístěním pachatele do vězení a dítěte do dětského domova a rodina je ponechána bez intervenčního zásahu,
- nedostatek informací dítěte nutných k respektování jeho osobnosti a práv nebo jsou mu podány nepřiměřeně k jeho věku.

7.1.2. Intervenční centra

Ve všech krajích České republiky působí od 1. 1. 2007 pracoviště poskytující krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím – Intervenční centra (IC).³⁰ Tato centra poskytují přechodnou odbornou pomoc a nehmotnou podporu v konkrétních případech domácího násilí a následně koordinují spolupráci mezi dalšími navazujícími službami na úrovni kraje. V případech vykazání spolupracují s Policií České republiky. Činnost IC je zajištěna proškolenými pracovníky, kteří vlastní osvědčení signované náměstkem ministerstva práce a sociálních věcí. Intervenční centra poskytují na základě §

---

³⁰ Dostupné na http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=407, (cit. 2010_12_3).

60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, osobám ohroženým domácím násilím následující služby:

- V případech vykázaní je osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení opisu tohoto rozhodnutí IC.
- Pomoc IC může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilím chováním jiné osoby obývající s ní společně obydlí nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se IC o ohrožení osoby násilným chováním dozví.
- Sociální služby v IC jsou poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové (ta obsahuje i poskytnutí ubytování, stravy nebo pomoc při zajištění stravy).
- Služba obsahuje sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.
- Součástí služby je zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi IC, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, ostatními orgány veřejné správy.

Intervenční centra nabízejí tyto **formy pomoci**:³¹

- **Sociální poradenství** – sepsání soudních podání, pomoc s hledáním azylového bydlení, řešení domácího násilí.
- **Právní poradenství** – v oblasti rodinného, občanského a trestního práva.
- **Psychologická pomoc** – individuální terapie a poradenství, porozvodové poradenství.
- **Pomoc v krizové situaci**
- **Byt na utajené adrese pro osoby ohrožené domácím násilím.**
- **Zprostředkování kontaktu s jinými odbornými pracovišti a službami.**

---

³¹ Dostupné na <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/intervencni-centra/intervencni-centra-informace-jake-sluzby-poskytuji-a-nabizi/r89>, (cit. 2010_11_25).

Obecné informace o intervenčním centru:

- Klientem IC se může stát kdokoliv, kdo je osobou ohroženou domácím násilím.
- Na konzultaci je možné se objednat osobně, telefonicky, mailem, není třeba žádné doporučení.
- IC zaručuje diskrétnost a na přání klienta i anonymitu.
- Pracovníci IC jsou vázáni mlčenlivostí.
- Všechny služby jsou poskytovány bezplatně.
- Veškerá rozhodnutí, která klient učiní, jsou IC respektována.
- O všech konzultacích jsou vedeny písemné záznamy a klient má právo nahlížet do spisů.

V rámci praktické části diplomové práce jsem pro bližší seznámení a získání údajů k vyhodnocení práce navštívila dvě instituce, které se významným způsobem podílejí na rychlé a kvalitní pomoci osobám ohroženým domácím násilím. V regionu, kde žiji, to bylo Intervenční centrum Kladno a Azylový dům Kladno.

Výhodou Intervenčního centra v Kladně je jeho umístění ve stejné budově jako Poradna pro rodinu. Během mého nestrukturovaného rozhovoru s vedoucí sociální pracovnící IC jsem měla možnost udělat si již velmi konkrétní představu o práci tohoto zařízení a musím s uznáním konstatovat, že jde o velmi záslužnou činnost, která dost významným způsobem pomáhá obětem domácího násilí zvládat krizová období. Především se jedná o první psychickou pomoc, kontakt s člověkem, který obětem naslouchá a nabídne radu a doporučení, jak se vymanit z kolotoče násilí, odpouštění a opětovné agrese. Dále je ohrožené osobě nabídnuta pomoc právní, psychologická a také pomoc ve formě nabídky poskytnutí náhradního bydlení v utajovaném bytě, jako důležitá ochrana před bezprostředním ohrožením zdraví nebo dokonce života osoby před agresorem. Nejčastěji je klientkami IC Kladno využívána pomoc psychologická, právní a poradenská. (viz. Příloha 12.4.)

Domácí násilí z převážné části opravdu postihuje především ženy, kdy agresorem je jejich manžel nebo životní partner. Některé ohrožené ženy přicházejí s prosbou o pomoc již po prvních napadeních, ale zpravidla se ohrožené osoby rozhodnou vyhledat pomoc před domácím násilím až po delším čase, kdy již nemohou útoky agresora dále snášet. Tou dobou je, bohužel, rozmezí od jednoho až po několik let, prožitých ve strachu, ponižování

a bití. Před domácím násilím však nejsou ušetřeny ani děti, které jsou mu v častých případech přítomny jako svědci, ale také jako napadané, ubližované osoby. Opakujícím se jevem je také skutečnost, že se týrané osoby s projevy domácího násilí nesvěřují ani neblížším lidem, rodičům, sourozencům nebo přátelům, a tím si samy sobě odsouvají řešení těžké rodinné situace do vzdálenějšího časového horizontu. Zde je proto nutné poukázat na skrytou tvář domácího násilí a na potřebu větší prezentace osvěty, pomáhajících institucí a organizací a na všechny druhy pomoci osobám ohroženým domácím násilím.

Vystupování pracovníků IC je dle mého názoru na vysoké úrovni. Je patrné, že každý z nich má znalosti z problematiky domácího násilí, několikaleté zkušenosti z prací s oběťmi a v neposlední řadě i určitou míru empatie, porozumění a lidské solidárnosti, které jistě velkou měrou přispívají k úspěšnému zvládnutí každého případu domácího násilí. Výsledkem jejich práce je nepochybně radost z toho, když se podaří dovést krizovou situaci v rodině do úspěšného konce a ke zdárnému vyřešení domácího násilí. Případy domácího násilí tak z větší části končí rozchodem partnerů nebo rozvodem manželů.

Spolupráce s Policií České republiky v případech *Vykázání* osoby ohrožující rodinu domácím násilím je na velmi dobré úrovni a to i vzhledem k faktu, že tento institut existuje teprve od roku 2007.

Vyslechla jsem několik životních osudů týraných žen a uvědomila jsem si, jak každý případ je vzhledem ke svým aktérům jiný a přitom všechny mají společné body. Nejvýraznějším z těchto bodů je zejména **závislost** oběti na agresorovi, **strach** před násilníkem, ale také **strach** z prozrazení bití a ponižování před ostatními členy společnosti.

Bohužel mi nebylo doporučeno, abych s klientkami IC provedla dotazníkovou metodu za účelem získání bližších informací k domácímu násilí a to z toho důvodu, že osoby ohrožené domácím násilím jsou na tyto informace velice citlivé a za úspěch je považováno tedy už jen samotné svěření klientky pracovníkovi IC a její odvaha řešit krizovou situaci pomocí jiných osob. Získala jsem obecné informace od pracovníků IC, které se vztahují k vyhodnocení domácího násilí a institutu vykázání evidovaných v regionu Kladenska za rok 2009 a některé celkové údaje o vykázání.

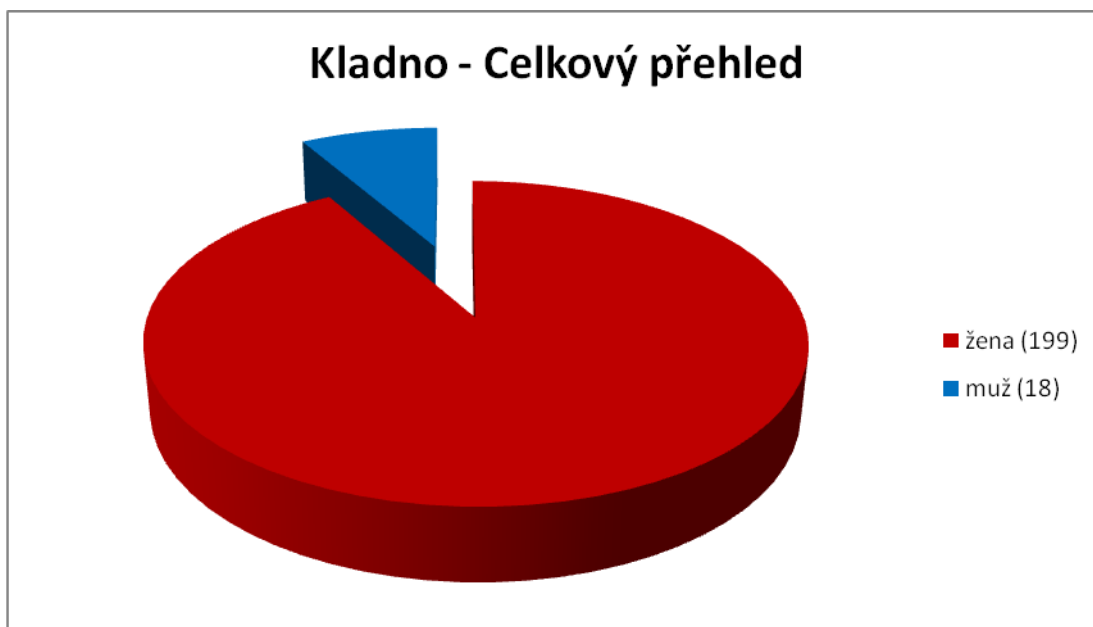
Graf 3 – Pohlaví ohrožené osoby v rámci vykazání

Zdroj: Intervenční centrum Kladno

Komentář: V roce 2009 v okrese Kladno byla ohroženou osobou v rámci vykazání 58x žena, pouze ve dvou případech se jednalo o ohroženého muže.

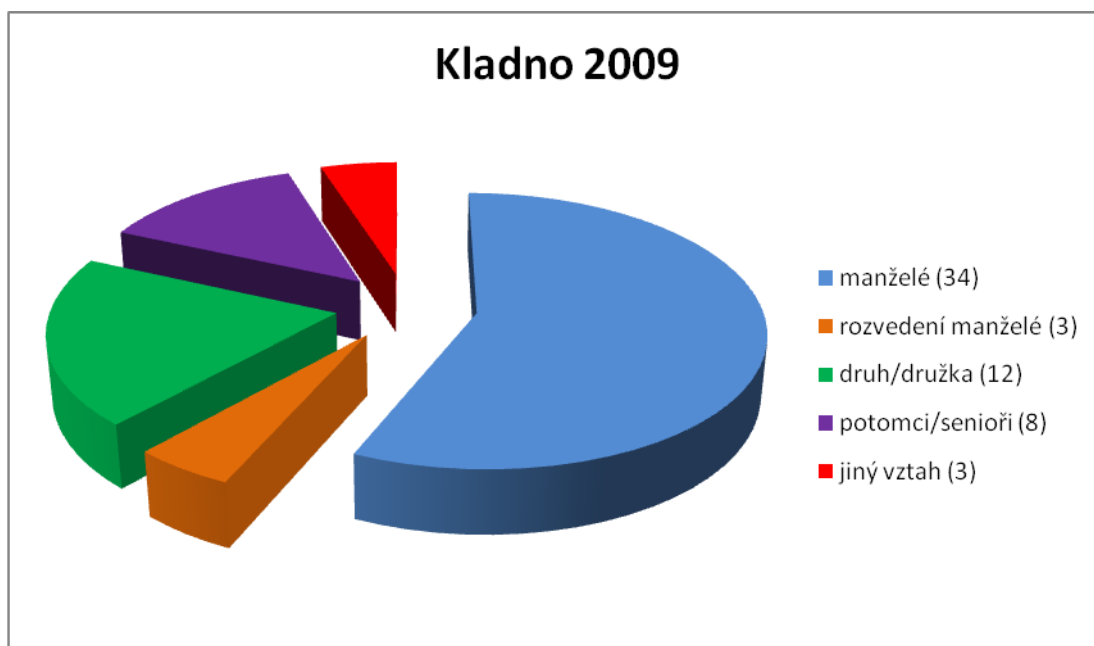
Graf 4 – Pohlaví ohrožené osoby – celkový přehled

Zdroj: Intervenční centrum Kladno

Komentář: Celkem v okrese Kladno za dobu existence Intervenčního centra, tedy od roku 2006, byla ohroženou osobou v rámci vykazání 199x žena a 18x se jednalo o ohroženého muže.

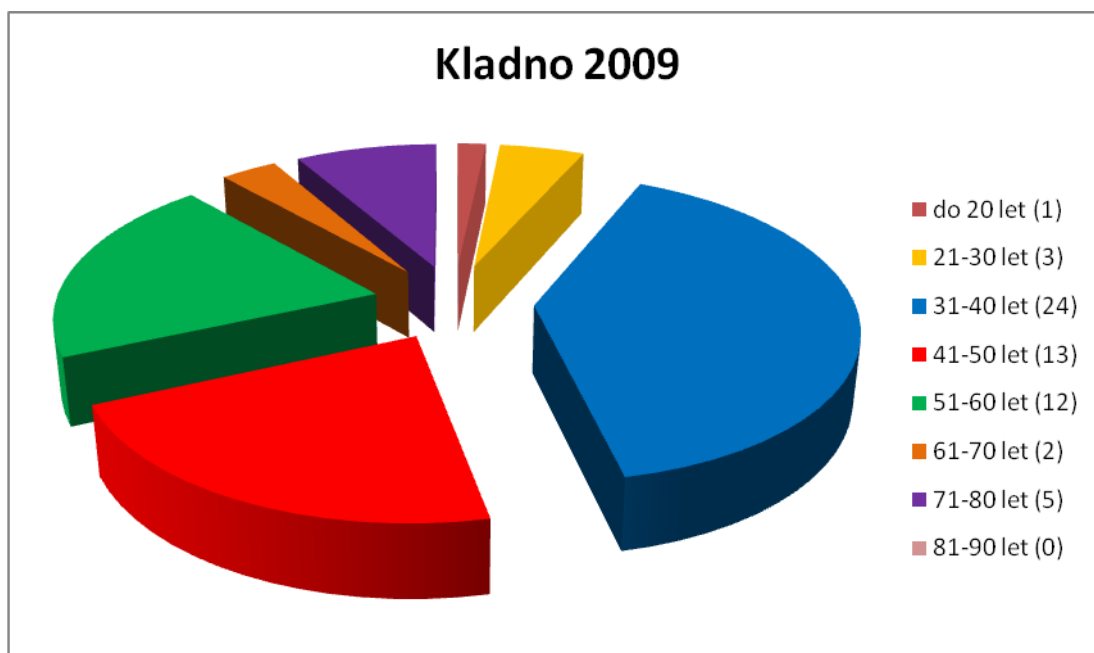
Graf 5 – Vztah mezi ohroženou osobou a agresorem v rámci vykazání

Zdroj: Intervenční centrum Kladno

Komentář: V roce 2009 v okrese Kladno byl v rámci vykazání nejvíce zastoupen vztah manželů (34), dále vztah druh/družka (12), následuje vztah potomci/senioři (8) a počtem 3 stejnoměrně zastoupen vztah rozvedených manželů a jiný vztah.

Graf 6 – Věk ohrožených osob v rámci vykazání

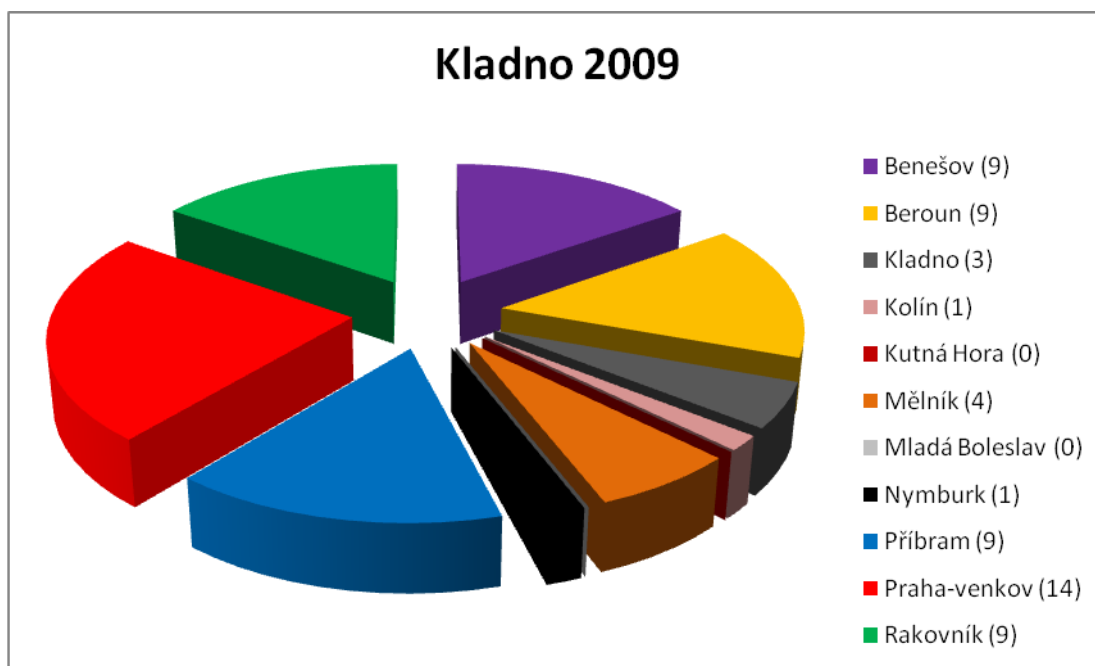

Zdroj: Intervenční centrum Kladno

Komentář: V roce 2009 v okrese Kladno je věk ohrožené osoby v rámci vykazání nejčastěji mezi 31-40 rokem (24), poté jsou nejvíce ohroženými osobami lidé ve věku mezi 41-50 (13) a 51-60 (12) roky. Ostatní věkové skupiny jsou zastoupeny v menším počtu.

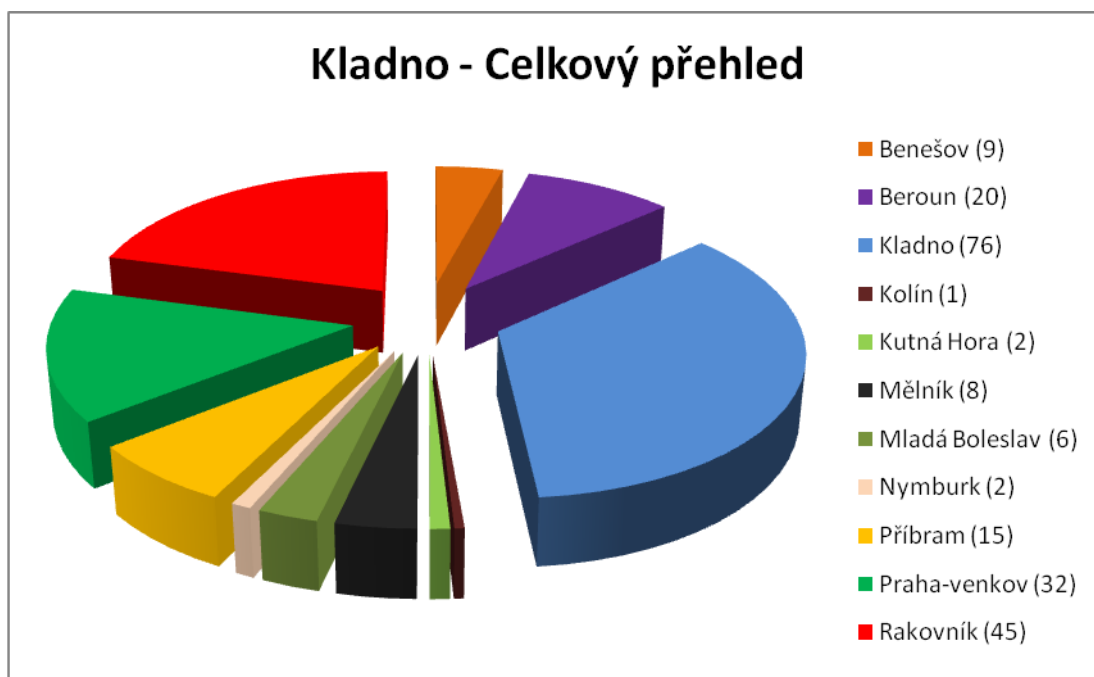
Graf 7 – Počet vykázaní dle lokality

Zdroj: Intervenční centrum Kladno

Komentář: V počtu vykázaní dle lokality je v roce 2009 na vedoucím místě region Praha-venkov (14), dále Benešov, Beroun, Příbram a Rakovník (9).

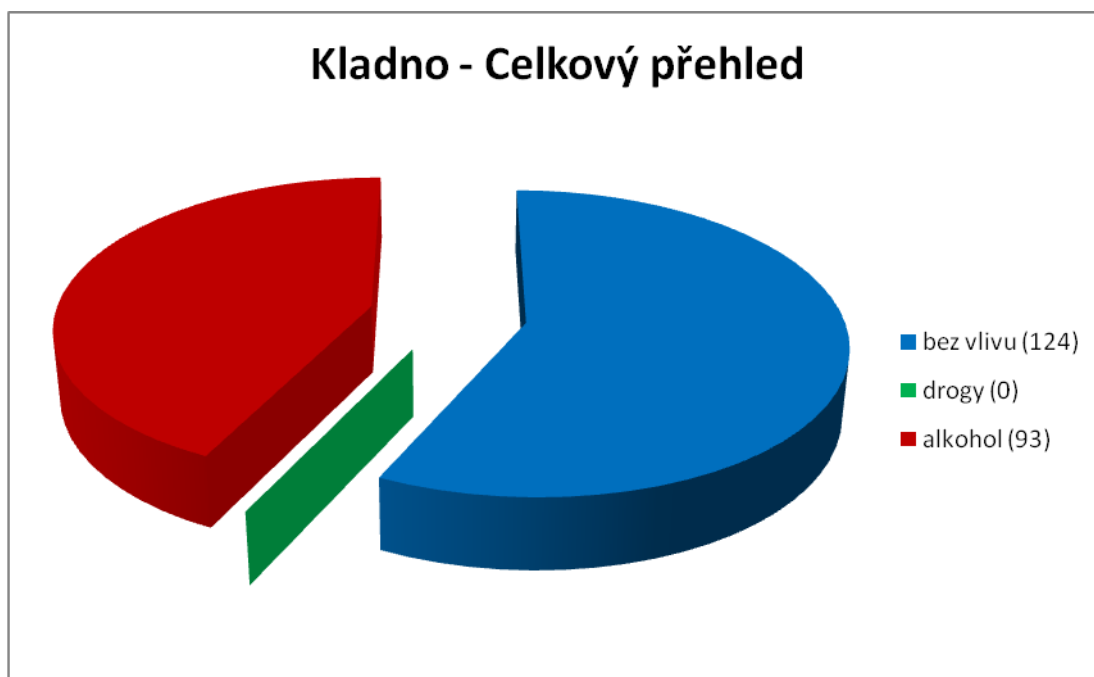
Graf 8 – Počet klientů z jednotlivých regionů – celkový přehled

Zdroj: Intervenční centrum Kladno

Komentář: Nejvíce jsou v celkovém vyhodnocení v rámci vykázání postižení klienti z regionu Kladna (76), následují regiony Rakovník (45), Praha-venkov (32), Beroun (20), Příbram (15). V ostatních regionech nepřesáhl počet klientů číslo 10.

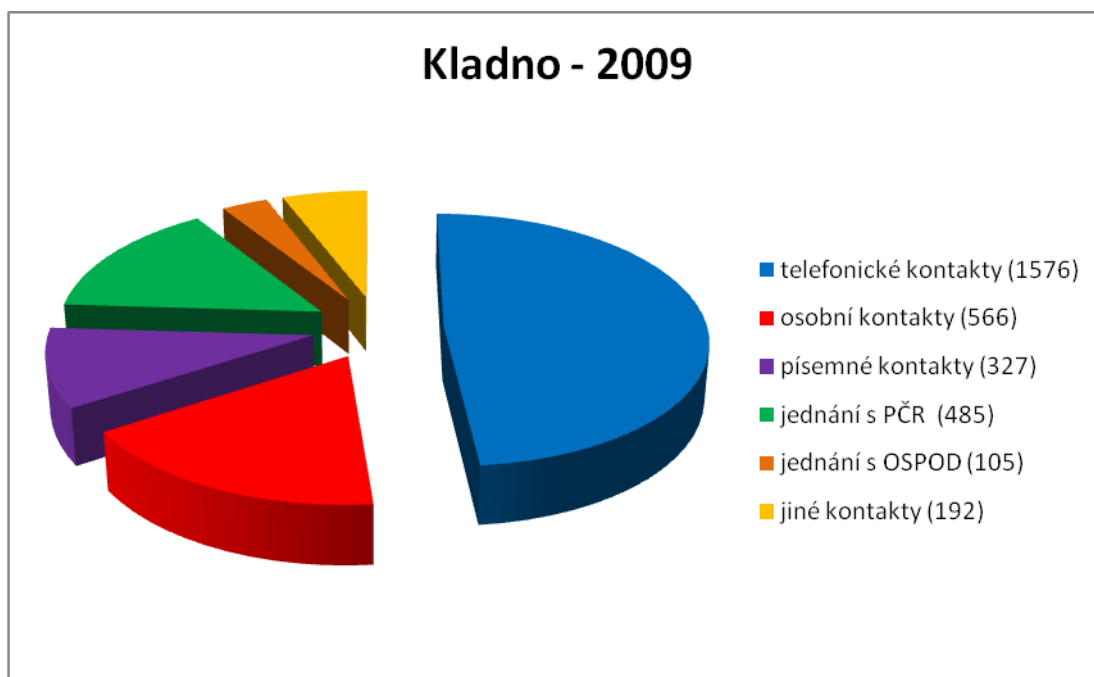
Graf 9 – Domácí násilí páchané pod vlivem omamných látek – celkový přehled

Zdroj: Intervenční centrum Kladno

Komentář: Graf ukazuje, že v regionu Kladno bylo domácí násilí z celkového počtu 217 případů v 93 případech pácháno pod vlivem alkoholu. Nebylo zaznamenáno žádné domácí násilí páchané pod vlivem psychotropních a omamných látek.

Graf 10 – Kontakty (konzultace, intervence) podle způsobu vedení

Zdroj: Intervenční centrum Kladno

Komentář: Intervenční centrum Kladno bylo v roce 2009 nejvíce kontaktováno přes telefonické spojení (1576), dále pak osobním kontaktem (566) a písemným kontaktem (327). Nejvíce jednání IC vedlo s Policií ČR (485) a s OSPOD (105). Ve 192 případech bylo IC kontaktováno jiným způsobem.

Z těchto informací vyplývají následující fakta. Domácí násilí je z převážné části páchano na ženách, existují ovšem také případy, kdy je ohroženou osobou muž. Násilí probíhá velice často ve vztahu manželství nebo ve vztahu druha s družkou, následuje domácí násilí proti seniorům a mezi rozvedenými manželi. Věkovému rozmezí, ve kterém je nejčastěji prokázáno domácí násilí a následuje vykazání, dominuje 21 – 30 let, poté je skoro stejným počtem zastoupena skupina mezi věkem 41 – 50 let a 51 – 60 let. V regionu Kladenska dochází ze ¾ k domácímu násilí páchanému pod vlivem alkoholu.

Podle lokality byly vyhodnoceny dva údaje vztahující se na region Střední Čechy. Největší počet vykazání eviduje oblast Praha – venkov, zvýšený počet je zaznamenán u Benešova, Berouna, Příbrami a Rakovníka. Druhým údajem je počet klientů z jednotlivých regionů, kteří kontaktovali IC. Zde je nejvíce zastoupeno Kladno, Rakovník, Praha – venkov, Beroun a Příbram. Podle způsobu zkontaktování klienta s IC je dominující telefonický kontakt, následovaný osobním setkáním a jednáním s Policií ČR.

7.1.3. Azylové domy

Azylový dům poskytuje pomoc v řešení obtížné životní situace ženám s dětmi a obětem domácího násilí. Jediný azylový dům v kladenském okrese se nalézá v Kladně a je spravován Magistrátem města Kladna. Kapacita je 12 pokojů, z toho jeden bezbariérový. Ženám je poskytnuto ubytování až na 1 rok a sociální poradenství. Přednostně jsou přijímány žadatelky z kladenského regionu, poté i z dalších vzdálenějších oblastí. Do Azylového domu Kladno, o.p.s. je přijata žadatelka na základě žádosti, kterou vyplní a doručí do azylového domu. Zároveň je vyžadováno:

- a) zpráva praktického lékaře o zdravotním stavu žadatelky,
- b) souhlas s podmínkami ve smlouvě o ubytování a s domácím řádem,
- c) osobní doklady – občanský průkaz, karta zdravotní pojišťovny, rodný list dítěte nebo doklad o svěření dítěte do péče,
- d) 1000,- Kč vratná záloha na zapůjčený inventář,
- e) nájemné na 1 měsíc předem (40,- Kč denně za dítě, 70,- Kč denně za dospělou osobu).

Také je možné okamžité ubytování při přímém ohrožení osoby s dítětem, např. je-li ohrožená osoba dopravena do azylového domu Policií ČR nebo svými známými a příbuznými. Uživatelka má k dispozici jeden pokoj, vybavený základním nábytkem a lednicí. Dále může využívat společné prostory – kuchyň, sociální zařízení, prádelnu, sušárnu, společenskou místnost s TV, hernu, zahradu.

Uživatelky mají povinnost dodržovat domácí řád Azylového domu a mimo to si samy mezi sebou vytvořily určité vnitřní pokyny pro ulehčení a bezproblémové soužití, které sebou přináší společné bydlení několika žen s více dětmi. Mají například rozpracovaný pořádník na praní prádla nebo rozvrh na úklid společných prostor. Také pomáhají při údržbě zahrady a okolí domu. Velmi často si ženy mezi sebou vzájemně pomáhají s hlídáním dětí, pokud některá z nich nastoupí do zaměstnání a nemá finanční prostředky na přijetí dítěte do předškolního zařízení.

Bezpečnost Azylového domu je především zabezpečena kamerovým systémem a vrátnicí, která zároveň obsluhuje dálkové otevírání vstupních dveří do areálu Azylového domu. Výjimečnými případy totiž nejsou pokusy o neoprávněné vstupy agresorů do areálu

za účelem setkání s ohroženou osobou a poté její slovní nebo i fyzické napadení. (viz. Příloha 12.5.)

Azylový dům je jednou z možností, jak po odchodu z nebezpečného prostředí vlastní rodiny, najít na nezbytnou dobu ubytování a také čas na řešení těžké životní situace osoby ohrožené domácím násilím.

7.1.4. Bílý kruh bezpečí³²

Bílý kruh bezpečí je významný celostátní poskytovatel registrovaných sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, odborné sociální poradenství pro oběti trestné činnosti, intervenční centrum a telefonická krizová pomoc osobám ohroženým domácím násilím a obětem trestných činů (DONA linka).³³ Byl založen v roce 1991 jako občanské sdružení s působností v celé České republice. Posláním je naplňování tří cílů:

1. poskytovat přímou pomoc obětem a svědkům trestných činů,
2. podílet se na prevenci kriminality,
3. usilovat o zlepšení práv a postavení poškozených v trestním řízení.

Bílý kruh bezpečí poskytuje ve svých poradnách odbornou, bezplatnou, nestrannou a diskrétní pomoc obětem trestných činů, svědkům a pozůstalým po obětem včetně morální a emocionální podpory. Přímá pomoc je postavena na osobním kontaktu s dvěma konzultanty (právníka a odborníka na psychologickou pomoc).

Dále je toto občanské sdružení zapojeno do mnoha projektů, pořádá přednášky pro odbornou i širokou veřejnost, výcviky a semináře, víkendové psychorekondiční pobyty pro oběti násilné kriminality. Ve velmi závažných případech spojených s násilným trestným činem nabízí doprovod obětí případně pozůstalých k soudu, návštěvu v nemocnici, výjimečně i v bydlišti. Vydává mnoho tiskovin a manuálů a spolupracuje s médii, se státními i nevládními organizacemi a to vše za účelem naplňování svých cílů.

Bílý kruh bezpečí podal řadu podnětů a návrhů ke změnám v legislativě a významným způsobem tak přispěl například k rozšíření katalogu práv poškozených

---

³² Dostupné na http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=250, (cit. 2010_12_3).

³³ Dostupné na <http://www.donalinka.cz/index.php#>, (cit. 2010_12_3).

v trestním řízení a zvláště pak k přijetí zákona č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím.

7.2. Psychologická a psychoterapeutická péče

V každém regionu naší republiky působí pedagogicko-psychologické porady.³⁴ Jsou určeny dětem nebo mladistvým, kteří mají potíže ve škole. Tyto potíže mohou být způsobené také problémy v rodině, se kterými si dítě samo nedokáže poradit.

Psychoterapeutická centra a pracoviště bývají zpravidla určena klientům různých věkových skupin. Je možné do nich přijít buď na doporučení lékaře, nebo třeba pracovníka linky důvěry či krizového centra, ale klient může přijít i sám, podle vlastního uvážení. Důvody k návštěvě psychoterapeutického pracoviště mohou být osobní nebo rodinné problémy, které již přesahují možnosti klienta k jeho řešení a jsou doprovázeny pro klienta nepříjemnými pocity – strachem, úzkostí, depresemi, smutkem. S těmito stavy si sám nedokáže poradit a tak může dojít i ke zhoršení zdravotního stavu, ztráty smyslu života a bohužel někdy i k pokusům o sebevraždu.

Samotná psychologická nebo psychoterapeutická léčba probíhá způsobem, který terapeut zvolí v závislosti na specifickém problému klienta tak, aby léčba vyhovovala především klientovi. Při každém domluveném setkání získává terapeut další a další informace, které vyhodnocuje. Většina poradců a terapeutů víc poslouchá, než mluví. Důležitá je skutečnost, do jaké hloubky se klient se svým problémem dokáže svěřit, zda nic, co má spojitost s jeho potížemi netají a má k poradci důvěru. Rodinní poradci pomáhají rodinným příslušníkům, aby mezi sebou hovořili otevřeněji a upřímněji. Navrhují způsoby řešení situace, ve které si rodina neví rady. Jestliže při setkávání s terapeutem klient získá pocit, že mu opravdu rozumí a dokáže mu pomoci, potom už záleží jen klientovi, zda nabízenou pomoc přijme a jakým způsobem jí využije k provedení změn ve svém životě.

---

³⁴ Mufson, S. Kranzová, R., *O týrání a zneužívání*, s. 113

7.3. Poradny pro rodinu, manželství, protialkoholní a protidrogové poradny³⁵

Manželské a rodinné poradenství je specializovaným oborem psychologie, který aplikuje psychologické postupy na práci s problémy v mezilidských vztazích, zejména s problémy rodinnými a manželskými. Je to další forma pomoci člověku, který se ocitl v obtížné životní situaci. Ta může být způsobena právě přítomností jednoho ze sociálně patologického jevu v rodině, ale i třeba působením generačních sporů, rozvodu a porozvodového napětí, nevěry, žárlivosti nebo existujících obtíží v intimním životě partnerů. Důležitou součástí práce poraden je i mediace dohod, především o výchově dětí a uspořádání vzájemných vztahů.

V České republice vznikla v květnu 1990 *Asociace manželských a rodinných poradců ČR*, ve které jsou sdruženi psychologové, sociální pracovníci a další odborníci působící dříve v manželských a předmanželských poradnách (nyní poradnách pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy).³⁶ Asociace se zaměřuje zejména na zvyšování profesních znalostí, realizuje kurzy, výcviky a vzdělávací aktivity pro odborníky a o dosažené kvalifikaci vydává osvědčení. Spolupracuje s Ministerstvem práce a sociálních věcí a s dalšími odbornými organizacemi, mezi něž patří např. Asociace linek důvěry, Unie psychologů, Bílý kruh bezpečí, Asociace občanských poraden apod.

Poradny jsou od roku 2007 vymezeny dle zákona číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Služby, které manželští a rodinní poradci poskytují:

- poradenská a psychoterapeutická pomoc jednotlivcům, párům, manželům a rodinám,
- rozvodové poradenství a porozvodové vedení (především v zájmu nezletilých dětí),
- psychologická pomoc osamělým osobám,
- psychologická pomoc osobám v životních krizích,
- psychologická pomoc rodinám a jednotlivcům v případě nezaměstnanosti,

---

³⁵ Mufson, S. Kranzová, R., *O týrání a zneužívání*, s. 114

³⁶ Dostupné na <http://www.amrp.cz/joomla/index.php>, (cit. 2010_11_20).

- psychologická pomoc rodinám s fyzicky, sociálně či jinak handicapovaným člověkem,
- předmanželské poradenství,
- osvětová, výchovná, vzdělávací a publikační činnost.

V roce 1997 bylo založeno Sdružení pro vybudování sítě občanských poraden.³⁷ Nástupnickou organizací se stala v roce 1998 *Asociace občanských poraden*, která nyní sdružuje 42 občanských poraden a jejich poboček, celkem v 66 místech ČR. Občanské poradny poskytují odborné, nestranné, nezávislé a bezplatné sociálně odborné poradenství v 18 právních oblastech a příslušné státní a místní orgány upozorňují na nedostatky legislativy a na problémy občanů, které je nutné řešit.

Občanské sdružení *Život 90* zajišťuje pomoc seniorům v jejich těžkých životních situacích. Poskytuje pečovatelskou službu, tísňovou péči jako je tísňové tlačítko, home care, přechodný pobyt, půjčovnu kompenzačních pomůcek, poradenství v oblasti právní a sociální. Provozuje bezplatnou senior linku a vzdělávací a kulturní programy pro seniory.

Problém *alkoholismu a drogové závislosti* pomáhají řešit různá zařízení a centra pomoci. Závislí lidé mohou projít několika typy zařízení, podle toho, v jaké fázi závislosti se právě nacházejí:

- specializovaná zařízení pro děti a mladistvé s problémy s návykovými látkami,
- ambulance dětské a dorostové psychiatrie,
- protialkoholní a protitoxikomanická oddělení,
- AT ordinace (ordinace pro alkoholismus a jiné toxikomanie),
- K-centra (Kontaktní a poradenská centra),
- terénní programy,
- ambulantní péče,
- stacionární programy,
- akutní lůžková péče,
- detoxikační jednotky,
- ústavní léčba,

---

³⁷ Dostupné na <http://www.obcanskeporadny.cz>, (cit. 2010_12_3).

- terapeutické komunity,
- programy následné péče.

Léčba závislosti musí být komplexní, není to jen pouze nemoc těla nebo jen nemoc duše. Pro dobrý úspěch léčby je zapotřebí spolupráce závislého člověka, jeho rodiny a okolí, lékařů, psychologů, pedagogů a sociálních pracovníků. Po překonání abstinčních příznaků ještě neznamená, že je závislý člověk vyléčen. Následuje velmi náročné období, kdy se musí závislý člověk zbavit i psychické závislosti a návyků. Také je nutné oprostít se od společnosti a kamarádů, kde alkohol či drogy užíval a umět si nalézt jiné zájmy a znovu si vybudovat poničené mezilidské vztahy a svoji novou pozici ve společnosti.

7.4. Linky důvěry

Linka důvěry je pracoviště, které je možné kontaktovat prostřednictvím telefonu. Bývá buď součástí krizového nebo psychoterapeutického centra či poradny, nebo je to samostatné pracoviště.³⁸ V Československu byla založena linka důvěry v roce 1964 v Praze a v roce 1965 v Brně.³⁹ V současné době je v České republice téměř čtyřicet linek důvěry. Nabízejí anonymní telefonický kontakt za účelem rozhovoru o problémech neodkladného nebo naléhavého charakteru. Dále poskytují informace o službách a kontaktech vhodných navazujících zařízení.

Linka důvěry byla původně koncipována jako instituce, nápomocná v prevenci sebevraždy, depresí, psychických poruch a nemocí. Časem se linky důvěry začaly vnitřně proměňovat a vyvíjet i jinými směry pomoci. Největším zastoupením se stávali lidé, kteří se nacházeli v krizových stavech. V současnosti nabízejí linky důvěry širokou psychosociální pomoc. Činnost linek důvěry je jednou z účinných, finančně nejméně náročných forem prevence.

Na lince důvěry pracují terapeuti, kteří jsou buď profesionálové (lékaři, psychologové, zdravotní sestry, sociální pracovníci) nebo laici, kteří jsou však odborně vyškoleni a prošli důkladnou přípravou pro práci na lince důvěry. Předností služeb linek

---

³⁸ Mufson, S. Kranzová, R., *O týrání a zneužívání*, s. 116

³⁹ Vaničková, E. a kol., *Sexuální násilí na dětech*, s. 52

důvěry je jejich anonymita, odborná způsobilost, dobrá dostupnost a provázanost s ostatními službami. Mezi další **výhody** patří:

- volání na pevné i mobilní číslo, v ceně běžného tarifu, nebo i na bezplatné telefonní číslo (předvolba 800),
- většina linek důvěry mají nepřetržitou službu nebo provoz do pozdních večerních hodin, Česká asociace pracovníků linek důvěry uvádějí prostřednictvím záznamníku v době mimo provozní doby kontakt na pracoviště s nonstop provozem,
- značný počet linek důvěry zaměřuje svoji činnost v místě svého regionu, proto zpracovávají databáze kontaktů psychosociální sítě (na právníky, psychology, poradny, azylové domy, krizová centra apod.), dále existují linky důvěry s celostátní působností (pro oběti domácího násilí, pro děti, pro seniory, pro nemocné AIDS apod.),
- služby jsou poskytovány i prostřednictvím internetu, kde je zaručena vysoká anonymita a cenová dostupnost (služby jsou poskytovány zdarma).

O linkách důvěry koluje i řada nepravdivých představ a mýtů, například, že hovory se nahrávají nebo se zjišťují čísla volajících. Česká asociace pracovníků linek důvěry vydala Etický kodex pracovníka linky a pracoviště linky důvěry a Etický kodex internetové poradny, jejichž principy dodržují a striktně se jimi řídí všichni pracovníci linek důvěry.

Linky důvěry jsou svým zaměřením orientovány na konkrétní cílovou skupinu (např. pro oběti domácího násilí) nebo nabízejí služby pro všechny osoby, které se ocitly v těžké životní krizové situaci. Nejčastějšími tématy, se kterými se osoby v krizových situacích na linku důvěry obrací, jsou:

- vztahové problémy (rodinné, manželské partnerské),
- problematika závislostí a sociální patologie (domácí násilí, drogy, hráčství),
- problematika osobní (úmrť blízkého, osamělost, sebevražedné myšlenky),
- problematika sociální a právní (bytová a finanční krize, nezaměstnanost, péče o seniory),
- problematika zdravotní (nemoc, těhotenství, potrat, AIDS),
- problematika sexuální (deviace, sexuální dysfunkce, homosexualita),
- problematika národnostních menšin,

- problematika syndromu CAN (šikana, týrání, zanedbávání, sexuální zneužívání),
- traumatizující události (okradení, přepadení, znásilnění).

8. Ekonomický dopad sociálně patologických jevů na život rodiny

Rodinný život přináší pro jednotlivé jeho příslušníky mnoho příznivých podnětů, které uspokojují lidské potřeby jedinců. Základní funkcí rodiny je její reprodukční funkce a řádná výchova dětí. Především to znamená poskytování vzájemné lásky a úcty mezi rodiči a dětmi, mezi rodiči samotnými, mezi dalšími členy rodiny a rozvíjení příznivého fyzického i citového vývoje dětí. Znamená to také ale zajištění dostatečných materiálních a finančních prostředků nutných k zabezpečení rodiny z hlediska základních lidských potřeb.

V rodinách probíhá každodenní cyklus ekonomických činností, nákupy, hrazení jakýkoliv poplatků, užívání automobilu, cesty hromadnou dopravou, návštěvy kulturních nebo sportovních akcí, rekreační sport, zájmová činnost apod. Odpovědní dospělí se snaží všechny tyto činnosti finančně zabezpečit svojí výdělečnou činností – prací, za kterou jsou přiměřeně ohodnoceni. Tak je zaručena hmotná stránka fungování rodiny. Pokud dojde k narušení zaběhnutého toku finančních prostředků, nastávají v rodinném životě problémy, které se především, s ohledem na zachování zdravého vývoje dětí, musí řešit. V běžně fungující rodině se aplikují po vzájemné dohodě úsporná opatření vedoucí k upřednostnění priorit důležitých pro zabezpečení chodu domácnosti.

V rodině, která je zasažena některým ze sociálně patologických jevů, ale nastává krizová situace. Funkce rodiny jsou ohroženy samotným sociálně patologickým jevem, ke kterému se přidává i problém ekonomického zajištění rodiny. Dochází tak ke kumulaci negativních jevů a k ohrožení zachování celistvosti rodiny. Vyhrocené situace způsobené narušenou psychikou členů rodiny vedou až k jejímu neodvratitelnému rozpadu.

Přítomnost sociálně patologického jevu v rodině má přímý ekonomický dopad na život rodiny. Pro názornost si lze představit a porovnat výdaje běžné rodiny s výdaji rodiny, ve které se projevuje například alkoholismus, drogová závislost nebo gamblerství. Každá finanční částka vydaná na láhev alkoholu, častou návštěvu a konzumaci alkoholu v restauračních zařízeních, na opatření drogy nebo na ukojení hráčské vášně v hracích

automatech, dost výrazně chybí v rodinném rozpočtu. Bohužel jsou i takové případy, kdy jeden ze živitelů rodiny propadne alkoholu, drogám nebo hracím automatům do takové míry, že nejenom za tyto svoje závislosti utratí celou svoji výplatu, ale ještě je schopen se zadlužit nebo v krajním případě si obstarat finance i protiprávní činností (krádežemi, podvody, loupežemi apod.). Známý jsou i případy, kdy je osoba svou závislostí postižena takovým způsobem, že rozprodá majetek svůj a zastaví majetek společný. Nemalou měrou je ekonomickým dopadem sociálně patologických jevů i následná léčba závislé osoby. Pokud je závislá osoba soudně potrestána nepodmíněným výkonem trestu za svoji prokázanou trestnou činnost, zpravidla dochází k rozvratu rodiny a tím ještě k jejímu většímu ekonomickému zatížení.

Zvládnutí ekonomických potíží, které nastávají v rodinách postižených sociálně patologickými jevy, záleží z velké části na osobnosti zbývajících členů rodiny, na jejich vnitřní síle se vypořádat v rámci svých možností s životní krizí, zda si s krizí poradí sami, nebo jestli vyhledají odbornou pomoc.

9. Návrhy na možná řešení a eliminaci sociálně patologických jevů v rodině

V předešlých kapitolách již byly popsány formy pomoci, které následují po zjištění sociálně patologického jevu v rodině. Chceme-li se zamyslet nad možnými řešeními a eliminací těchto jevů, je nutné si připomenout také již dříve uvedené příčiny vedoucí k problémům v rodině. Za nejdůležitější faktor ovlivňující osobnost člověka je zřejmě považována jeho **výchova**. Od narození až po dosažení dospělosti můžeme správnou výchovou ovlivnit myšlení jedince a jeho postoje ke všemu dění ve společnosti. Připravujeme jej na samostatný život, zajištěním jeho vzdělání ho vedeme k všeobecnému rozhledu a přijímání etických a společenských norem, které pak správným způsobem uplatňuje v mezilidských vztazích. Formy chování a jednání, které si dítě osvojí, pak zásadním způsobem ovlivňují jeho život v dospělosti. Správné chápání dobra a zla, rozlišení pozitivních a negativních jevů pomáhá jedinci v rozhodování při vypjatých životních situacích, ke kterým bohužel v rodinném životě často dochází.

Důležitým faktorem, jak nesklouznout do jedné z forem závislosti, je i nalezení **aktivního a příjemného trávení volného času**. Můžeme uplatnit své zájmy a záliby, nebo

se věnovat činnosti, při které se zapojí celá rodina, tím se rodinné vztahy ještě více utuží a jsou tak méně náchylné k rozvratům. Rodina tak získává větší odolnost proti problémům a je schopna se s nimi, v případě jejich objevení, lépe vypořádat.

V posledních letech je věnována zvýšená pozornost **prevenci**, která je zajišťována především ze strany státních institucí, nevládních a neziskových organizací, prostřednictvím osvětových programů a projektů. Je na posouzení, zda je tato prevence dostatečná, je poskytována široké veřejnosti a na odpovídající úrovni.

V prevenčních projektech jsou uváděné **podrobné rady a postupy** všem ohroženým osobám. Z pohledu eliminace sociálně patologických jevů jde o velice prospěšnou formu pomoci a to z toho důvodu, že většina osob se bojí o svém ohrožení mluvit, komunikovat s blízkými lidmi a získat tak cenné rady k řešení krizové situace. Pokud má ohrožená osoba ještě i přístup k internetu, pak se rychle a anonymně dozví o možnostech pomoci se svým problémem, kontakty na specializovaná centra a poradny pomoci a dostane tak první impuls k řešení svízelné situace.

Nadále je nutné posilovat znalosti veřejnosti v oblasti **právního vědomí**, vysvětlovat právní aspekty sociálně patologických jevů a získat tak důvěru ke státním organizacím, které po této linii postihují agresory týrání nebo domácího násilí. Jestliže bude odpovídajícím, jasným způsobem vysvětlen postup při podání trestního oznámení, postup při soudním jednání, následná další pomoc členům rodiny po odsouzení agresora, pak je nanejvýš možné očekávat, že ohrožené osoby nebudou s odhalením týrání nebo domácího násilí tak dlouho váhat, jako dosud.

Další způsobem eliminace a řešení sociálně patologických jevů je cesta prosazování a poté schválení **nových legislativních návrhů a úprav** v jednotlivých ustanoveních zákonů věnujících se problematice těchto jevů. Potom je reálné očekávat přijetí podobných opatření, jakým byl v roce 2006 institut „Vykazání“, který významnou měrou přispěl k boji proti domácímu násilí.

Sociálně patologické jevy v rodině jsou z pohledu laické i odborné veřejnosti závažným problémem a jeho předcházení by měla být tudíž i nadále věnována náležitá pozornost.

10. Závěr

Rodina je ze společenského hlediska nejužším uskupením, ve kterém probíhají nejintimnější mezilidské vztahy. V rodině se znásobují pocity radosti, citu a lásky, ale také pocity smutku a bolesti. Každý člověk pochází z určité rodiny, má své příbuzné nebo alespoň vzdálené příbuzné a příbuzenské vztahy. Jsou to ti nejbližší lidé, kterým se svěřujeme a máme k nim největší důvěru. Mělo by tomu tak být v celé společnosti, ale jsou lidé, kteří rodinu ztratili, ať již způsobem, který nemohli ovlivnit, nebo si ztrátu svých nejbližších zapříčinili sami svým jednáním a chováním. Mezi tyto skupiny lidí lze zařadit jedince, kteří nezvládli svou úlohu člena rodiny a v souvislosti s některým druhem sociálně patologického jevu, rodinu rozvrátili. Dále pak poškodili a narušili zdravý vývoj svých dětí a zanechali negativní stopy svých činů i na ostatních členech rodiny.

Tato práce poskytla komplexní úpravu pro laickou i odbornou veřejnost a umožnila tak nahlédnutí do problematiky sociálně patologických jevů v rodině a poskytla lepší orientaci v jejich různorodosti, příčinách vzniku, dopadech na členy rodiny i společnost, prevenci a právní ochraně. Z důvodu různorodosti problematiky byla značná část práce věnována především domácímu násilí. Dalšími důvody výběru domácího násilí byl i jeho stále častější výskyt a odhalení a teprve v nedávné době jeho legislativní úprava v podobě paragrafových ustanovení některých zákonů. Důležitým faktorem, na který práce upozornila je skutečnost, že domácí násilí nebo týrání osob může být sekundárním projevem dalšího sociálně patologického jevu v rodině, jako je alkoholismus, drogová závislost nebo patologické hráčství. Negativní jevy v rodině se často vzájemně prolínají a tím znásobují svoji nebezpečnost vůči ohrožené osobě. Agresivní, alkoholem posilněný nebo drogami opojený manžel, může fyzicky či citově týrat svoji manželku nebo dítě, může je zbít. Takový agresor v okamžiku napadení většinou není schopen rozpoznat stupeň síly a násilí, které vyvíjí vůči svým blízkým a agrese může skončit těžkým ublížením na zdraví nebo dokonce smrtí napadené osoby. To jsou nejvyhrocenější krizové situace a nemělo by k nim, při správném působení osvěty a prevence, vůbec docházet. Z těchto důvodů by mohla být tato práce jakýmsi návodem nebo alespoň orientačním materiálem, jak k sociálně patologickým jevům v rodině přistupovat, jak jim porozumět a především jak proti nim bojovat a nalézat vhodná řešení problematiky domácího násilí. Důležitým prvkem v boji proti domácímu násilí je institut *Vykázání*, který byl v této práci

podrobněji rozebrán, a zejména byly podrobněji popsány postupy všech zúčastněných aktérů při jeho aplikaci. Byl tak naplněn další cíl práce, a to zejména ve vztahu k poskytnutí podrobného návodu ohrožené osobě a tím nabídnutí další pomoci, jak se v této, pro ohroženou osobu složité situaci vzhledem ke své osobě, svým dětem a blízkým, zachovat.

Právě prevenci a boji proti sociálně patologickým jevům byla věnována další část práce. Preventivní činnost je na prvním místě v boji proti domácímu násilí. Neméně důležitým faktorem je způsob poskytování pomoci a prevence. Subjekty jsou především různé státní a nestátní instituce a neziskové organizace. Při návštěvě Intervenčního centra a Azylového domu v Kladně jsem získala ucelené informace o jejich práci, ale zejména o samotném průběhu pomoci poskytované osobě ohrožené domácím násilím. Práce má tudíž i motivační prvek pro laickou veřejnost, spatřovaný především v dalším probuzení zájmu o problematiku násilí v rodině, a to právě nabídnutím uceleného pohledu na krizové životní situace způsobené sociálně patologickými jevy vyskytujícími se v rodinném životě. Ze společenského hlediska je nutné neustále prohlubovat zájem veřejnosti o možnostech řešení a pomoci rodinám postižených jednou nebo více formami nepříznivých jevů v rodině a tím ji naučit uvědomit si, že taková rodina může žít v sousedství a jeden nebo více členů rodiny potřebuje od nás ostatních pomoc. Buďme my všichni připraveni tuto pomoc poskytnout.

Problematika násilí, alkoholismu, či jiných sociálně patologických jevů v rodině je velmi rozsáhlá. Velkou zásluhu na jejím zviditelnění, odhalování a řešení mají především státní i nestátní instituce, neziskové organizace, různá poradenská a krizová centra a linky důvěry, kterým za jejich obětavou práci jistě patří poděkování nás všech. Doufám tedy, že i touto prací jsem alespoň v rámci možností jednotlivce přispěla k dané problematice. Přáním mým a věřím, že přáním široké odborné a laické veřejnosti je, aby se statistické údaje o počtech sociálně patologických jevů vyskytujících se v rodině, jejich nepříznivých následcích a dopadech, každým rokem snižovaly.

11. Seznam použité literatury

Knižní publikace:

- Antl, M. *Jak na gaunery*. 1.vyd. Praha: Prostor, 2008. 136 s. ISBN 978-80-7260-188-2
Univerzita Palackého v Olomouci. *Násilí páchané na dětech*. 1.vyd. Olomouc: 2006. 73 s. ISBN 80-244-1430-9
Marhounová, J. Nešpor, K. *Alkoholici, fetišáci a gambleři*. 1.vyd. Praha: Empatie, 1995. ISBN 80-901618-9-8
Mufson, S. Kranzová, R. *O týrání a zneužívání*. Přel. E. Hauserová 1.vyd. Praha: NLN, 1996. 131 s. Přel. z: Straight Talk About Child Abuse. ISBN 80-7106-194-8
Vaničková, E. a kol. *Násilí v rodině*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1995. 64 s. ISBN 80-7184-008-4
Vaničková, E. a kol. *Sexuální násilí na dětech*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. 118 s. ISBN 80-7178-286-6
Tošnerová, T. *Špatné zacházení se seniory a násilí v rodině*. 2.vyd. Praha: 1997. 220 s. ISBN 80-238-9505-2
Voňková, J. a kol. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 1.vyd. Praha: proFem, 2003. 194 s. ISBN 80-239-2106-1
MPaSV. *Sexuální zneužívání dětí a sexuální násilí*. 1.vyd. Praha: 1997. 220 s. ISBN 80-85529-31-9

Internetové odkazy:

- <http://www.amrp.cz/joomla/index.php>, (cit. 2010_11_20).
<http://www.azrodina.cz/3079-deti-a-drogy-jak-lecit-zavislosti-v-rodine-html>, (cit. 2011-01_08).
http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=250, (cit. 2010_12_3).
http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=297, (cit. 2010_12_3).
http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=407, (cit. 2010_12_3).
<http://deprese.blogger.cz/Leky/Drogy-v-rodine-a-deprese-html>, (cit. 2011_01_08).
<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/intervencni-centra/intervencni-centra-informace-jake-sluzby-poskytuji-a-nabizi/r89>, (cit. 2010_11_25).
<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/prakticke-rady/bezpecnostni-plan/r104>, (cit. 2010_11_25).
<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/domaci-nasili/r69>, (cit. 2010_11_25).
<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/pravni-uprava/r68>, (cit. 2010_11_25).
<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/prevence/kampan-bila-stuzka-muzi-proti-nasili-na-zenach-a-detech/r219>, (cit. 2010_11_25).
<http://www.donalinka.cz/index.php#>, (cit. 2010_12_3).
<http://www.drogy.net/portal/ostatni/zpravy-a-statistiky-3/pocet-lidi-kteri-si-leci-z-gamblerstvi.html>, (cit. 2011_01_08).
<http://www.heo.cz/1/124-drogy-rozdeleni-drog-priznaky-a-ucinky-drog-uzivani-html>, (cit. 2011_01_08).

<http://www.heo.cz/1/117-zavislost-na-alkoholu.html>, (cit. 2011_01_08).
<http://www.mpsv.cz/socialniporadce.mpsv.cz/cs/146>, (cit. 2011_01_08).
<http://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>, (cit. 2010_12_3).
<http://www.obcanskeporadny.cz>, (cit. 2010_12_3).
<http://www.policie.cz/clanek/domaci-nasili-644841.aspx>, (cit. 2010_11_20).
<http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/146>, (cit. 2010_12_3).
<http://www.stopnasili.cz/zeny/co-je-domaci-nasili.html>, (cit. 2010_11_20).
<http://www.stopnasili.cz/zeny/bezpecnostni-plan.html>, (cit. 2010_11_20).

Legislativní předpisy:

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších změn a doplňků
Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších změn a doplňků
Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších změn a doplňků
Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších změn a doplňků
Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších změn a doplňků
Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění zákona č. 265/2001 Sb.
Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších změn a doplňků
Zákon č. 273/2008 Sb., o policii České republiky, ve znění pozdějších změn a doplňků
Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších změn a doplňků
Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších změn a doplňků
Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím
Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestní činnosti, ve znění pozdějších změn a doplňků
Zákon č. 29/2007 Sb., kterým se mění některé zákony o sociálních službách, ve znění pozdějších změn a doplňků
Zákon č. 379/2005 Sb., o opatření k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších změn a doplňků
Zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších změn a doplňků
Usnesení vlády ČR č. 698/2000 o Národním plánu boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí

12. Přílohy

12.1. Seznam tabulek

Tabulka 2 - Přehled počtu vykázání dle krajů v roce 2010	19
Tabulka 1 - Formy a projevy syndromu CAN	31
Tabulka 3 – Kde hledat pomoc	62

12.2. Seznam grafů

Graf 1 - Vykázání v ČR - porovnání vývoje v letech 2007 – 2010	18
Graf 2 – Počet obyvatel na jedno vykázání dle krajů v roce 2010	20
Graf 3 – Pohlaví ohrožené osoby v rámci vykázání	70
Graf 4 – Pohlaví ohrožené osoby – celkový přehled	70
Graf 5 – Vztah mezi ohroženou osobou a agresorem v rámci vykázání	71
Graf 6 – Věk ohrožených osob v rámci vykázání	72
Graf 7 – Počet vykázání dle lokality	73
Graf 8 – Počet klientů z jednotlivých regionů – celkový přehled	74
Graf 9 – Domácí násilí páchané pod vlivem omamných látek – celkový přehled	75
Graf 10 – Kontakty (konzultace, intervence) podle způsobu vedení	76

12.3. Seznam obrázků

Obrázek 1 – Atributy fyzického a sexuální zneužívání	36
--	----

12.4. Seznam otázek kladených pracovníci Intervenčního centra Kladno

1. Co je pracovní náplní Vašeho Intervenčního centra?
2. Jakým způsobem se dozvídáte o osobách ohrožených domácím násilím?
3. V které fázi domácího násilí Vás nejčastěji ohrožené osoby kontaktují?
4. Jsou častějšími oběťmi domácího násilí ženy nebo muži?
5. Jaké je věkové složení napadených osob agresorem?

6. Jaké je věkové složení agresorů?
7. Z jaké společenské vrstvy pocházejí ohrožené osoby a z jaké agresoři?
8. Jaké je společenské postavení rodin, ve kterých dochází k domácími násilí?
9. Jak často jsou domácímu násilí přítomny děti?
10. Zapojují se do pomoci ohroženým osobám také jejich nejbližší příbuzní?
11. Kolik ohrožených osob dovede svoji krizovou situaci až do konečného řešení znamenající rozchod nebo rozvod s agresorem?
12. Jaké rady a formy pomoci jsou klientkami IC nejvíce využívány?
13. Na jaké úrovni je spolupráce při institutu vykazání s Policií ČR?

12.5. Seznam otázek kladených pracovníci Azylového domu v Kladně

1. Jakou institucí je Azylový dům spravován?
2. Kterým klientkám je určen pobyt v Azylovém domě?
3. Jaký je vnitřní řád Azylového domu?
4. Jsou poskytovány uživatelkám Azylového domu i jiné formy pomoci mimo ubytování?
5. Na jak dlouhou dobu může být uživatelka v Azylovém domě ubytována?
6. Nastávají nějaké konflikty mezi uživatelkami Azylového domu?
7. Dochází ke konfliktům ze strany agresora, pokouší se např. o návštěvu s ubytovanou osobou?
8. Jakým způsobem je Azylový dům zabezpečen před vstupem nežádoucí osoby?